

นิทานพระพุทธรูปสี่องค์

ว่าด้วยตำนานพระพุทธรูปสี่องค์

พระโพธิ์รังสี

แต่งไว้ในภาษามาลิ

ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ประพันธ์

แปลใหม่

กรมศิลปากรจัดพิมพ์

ในงานเทศกาลสงกรานต์

พ.ศ. ๒๕๐๖

นิทานพระพุทธรูป

ว่าด้วยตำนานพระพุทธรูป

พระโพธิสัตว์

แต่ไว้ในภาษามาลิ

ร.ต.ท. แสง มณีบุตร เปรียญ

แปลใหม่

กรมศิลปากรจัดพิมพ์

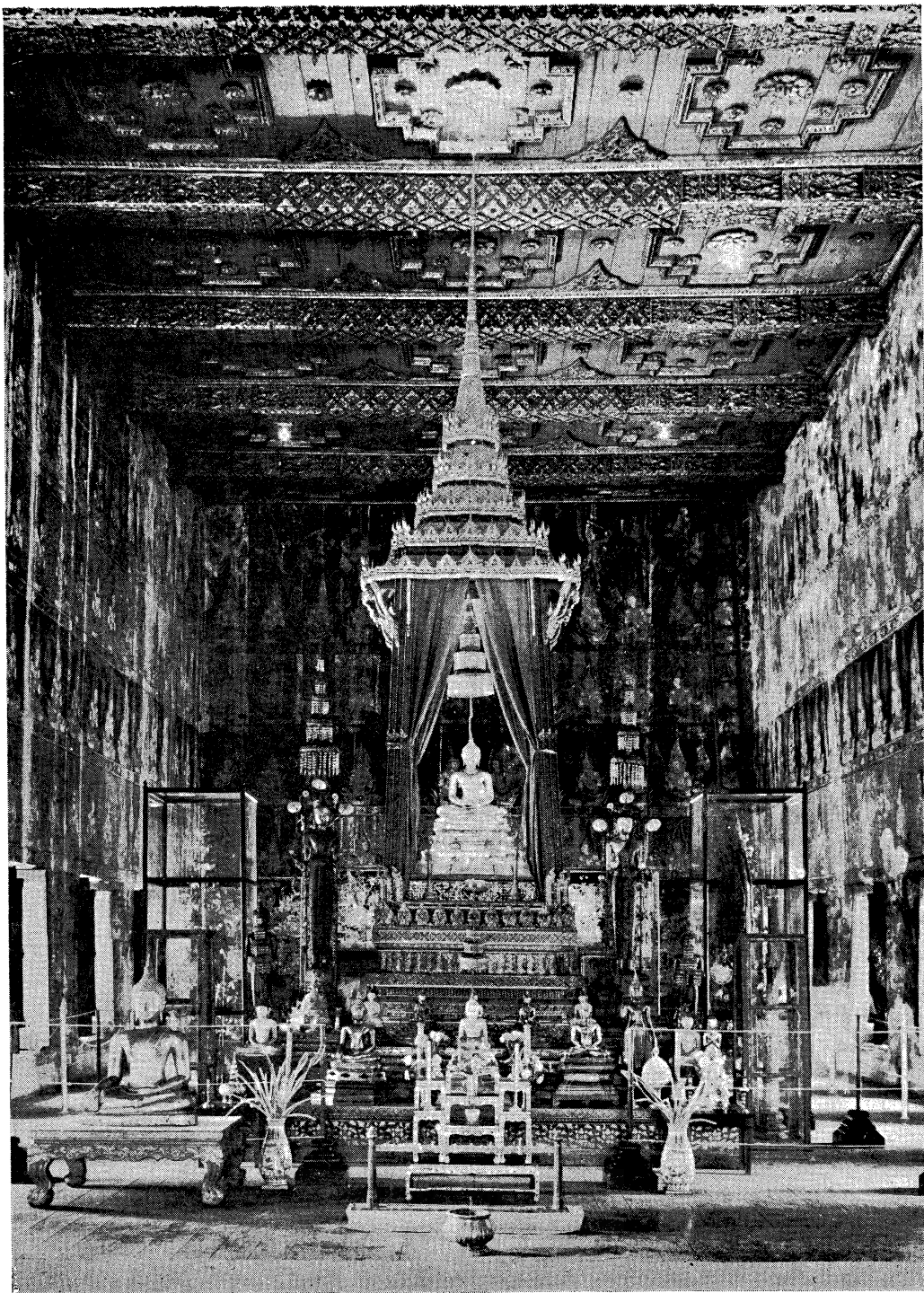
ในงานเทศกาลสงกรานต์

พ.ศ. ๒๕๐๖

นิทานพระพุทธรูป หิ้งค์ ฉบับแปลใหม่

กรมศิลปากรจัดพิมพ์

ในงานเทศกาลสงกรานต์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๖

พระพุทธสิหิงค์

ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ พระแท่นบุษบก ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

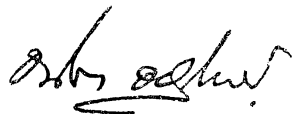
คำนำ

พระพุทธสิหิงค์ เป็นพระพุทธรูปสำคัญในประวัติศาสตร์ ซึ่งประชาชนชาวไทยและบรรดาพุทธศาสนิกพากันกราบไหว้บูชา ด้วยความเคารพเลื่อมใสตลอดมา แต่พระพุทธรูปที่นับถือกันว่าเป็นพระพุทธสิหิงค์นั้น ต่อมาได้เกิดมีขึ้นเป็นหลายองค์ด้วยกัน เท่าที่เชื่อถือกันอยู่ในปัจจุบันก็คือ พระพุทธสิหิงค์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ พระแท่นมณฑปในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พระสิหิงค์ ในหอพระสิหิงค์ ภายในบริเวณศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช และ พระสิงห์ในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ แต่องค์ไหนจะเป็นองค์จริงตามตำนานนั้น นักโบราณคดีได้วินิจฉัยถกเถียงกันมาแล้ว ดูเหมือนจะยังไม่ยุติ ส่วนพุทธศาสนิกชนแต่ละท้องถิ่นก็มีได้เกิดกังขาด้วยประการใดต่างก็เชื่อถือด้วยกุศลจิตสนิทใจว่า องค์ที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเป็นองค์ที่แท้ตามตำนาน และต่างก็พากันกราบไหว้บูชาด้วยความเคารพเลื่อมใส แม้เรื่องราวของพระพุทธรูปสำคัญองค์นี้ จะมีท่านผู้รู้แต่ก่อนได้เรียบเรียงและวินิจฉัยไว้หลายสำนวน ทั้งได้นำรายชื่อนั้นสื่อที่กล่าวถึงพระพุทธสิหิงค์มาพิมพ์ไว้ในตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้ แต่เรื่องพระพุทธสิหิงค์สำนวนเก่าที่เรียบเรียงไว้เป็นเอกเทศโดยเฉพาะ ก็คือ สิหิงคินิทาน ซึ่งท่านพระโพธิ์รังสี พระเถระชาวเชียงใหม่แต่งไว้เป็นภาษาบาลี เห็นจะราวระหว่าง พ.ศ. ๑๕๔๕ ถึง พ.ศ. ๑๕๘๕ ในรัชกาลพระเจ้าสามฝั่งแกน หรือ พระเจ้าวิไชยทิส ครองเอกราช ในนครเชียงใหม่ อาณาจักรลานนาไทย เช่นที่กล่าวไว้ในหน้า ๗๒-๗๓ ของหนังสือเล่มนี้

หนังสือสิทธิมนุษยชน พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์
เปรียญ) เมื่อครั้งเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิติ ได้แปลออกเป็นภาษาไทย
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ และหอพระสมุดฯ เคยจัดพิมพ์ขึ้นทั้งฉบับภาษาบาลีและ
คำแปลให้ชื่อว่า ตำนานพระพุทฺธสิทธิหิงค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ครั้งหนึ่ง ต่อมา
ได้จัดพิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๑ อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีผู้จัดพิมพ์ขึ้นอีก
แต่พิมพ์เฉพาะคำแปลภาษาไทย หากได้จัดพิมพ์ภาษาบาลีไว้ด้วยไม่ โดยที่
ได้พิจารณาเห็นว่า หนังสือสิทธิมนุษยชน เป็นตำนานของพระพุทฺธรูปสำคัญ
และมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับประชาชนและประวัติศาสตร์ของชาติไทย
ข้าพเจ้าจึงขอแรง ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร เปรียญ แปลขึ้นใหม่เมื่อปลายปี
เรียกชื่อเรื่องให้ใกล้เคียงกับฉบับบาลีว่า นิทานพระพุทฺธสิทธิหิงค์ โดยตั้งใจ
จะจัดพิมพ์ในงานเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งกรมศิลปากรจัดให้มีขึ้นเป็น
ประจำปีในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ติดต่อกันมาหลายปี และได้
อัญเชิญพระพุทฺธสิทธิหิงค์ออกให้ประชาชนได้มี โอกาสสร้งน้ำและสักการะ
ด้วย จึงจัดพิมพ์นิทานพระพุทฺธสิทธิหิงค์ ทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย
ที่แปลใหม่ พร้อมทั้งรูปประกอบเรื่อง ขึ้นในเทศกาลสงกรานต์ปี พ.ศ.
๒๕๐๖ นี้ เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาปลาทะของประชาชนโดยทั่วไป และ
ขอขอบใจ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ผู้แปล ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขออำนาจพระพุทฺธสิทธิหิงค์ ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งอนุสสติถึงองค์พระสัมมา
สัมพุทธเจ้า จงกลบบันดาลให้บรรดาพุทธศาสนิกชน ผู้มาร่วมงานเทศกาล
สงกรานต์ ด้วยจิตศรัทธาเลื่อมใส จงประสบแต่ความสุขกายสบายใจ
ตลอดทุกทีพาราตริกาล เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๒ เมษายน ๒๕๐๖

ลํารับาญ

หน้า ๒

[illegible]

พระพุทธสิหิงค์

ประดิษฐานอยู่ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

พระพุทธลีหังค์ นครศรีธรรมราช

ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในหอพระพุทธลีหังค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

อิติ ราชวโร วรพทุฐรูป
ขณน โอตโร ลีรสา วหนโต
กณฺณการขจิตฺเต วิมเล สิตเล^๑
สิวิกาปวเร นิสํหาปยิตํ
อมิตปวรมุทิงคา ปณฺทวา
อมิตมุขรลํขา มุรชาทีเกริ
อมิตนจฺจกิตฺวาทีเตภี
อมิตราชา สเสนา
อมิตโยธา สุวริงฺครูปา
อมิตรธา จ อสุธา จ หตุถิ
อมิตปติการกาทีเนกา
อมิตมุทฺธิกตํ ปริวารยิสฺสุ ฯ

อิติ อมิตพลมโหเมหิ วิวิเชหิ ยุตุโต
ตถา อมิตกุสลปฺรณอุปฺปาโท ราชวรํโก
อติปรมहतฺเถน^๒ ยนโต
อติปวรสิหิงฺคํ สุโขเทยฺยํ อากณฺณตี ฯ

ปตฺวา จ ปน มหารหํ วิหารํ กาเรตฺวา อลงฺกริตฺวา ตํ ตตฺถ
ปญฺจเปตฺวา ปทีปฐปคณฺธมาลาทีนํ สพฺพปฺปชูปกรณานิ จเปตฺวา
นิจฺจกัลลํ อภิปุเชสิ ฯ

๑ วิมเล สุตเตติ ภวิตพฺพํ

๒ อติปรมปญฺเฐนาคี ภวิตพฺพํ

อติ ปวรสีหิงคสพพณฺณพุทฺธรูปสฺส สุโขเทยฺยาคคณิทานํ
เวทิตพฺพํ ฯ

จตุตฺถปรีจเนทํ นิฎฺฐิตํ ฯ

- (๕) ตโต จิรตรา อากา รณรงฺโค ทิวงฺคโต
ตสฺส ปฺตฺโต ปาลราชา รชฺชํ กาสฺสึ อนุกฺกมา ฯ
ปาลราชาปํ ตํ พุทฺธํ สกฺกจฺจํ ปฏฺธิปฺมุชิตฺวา
ทสฺสมเม อโกเปนฺโต กมฺมขยา ทิวงฺคโต ฯ
ปฺตฺตสฺส ลิตฺเทโย นาม นามเนน อติปากโณ
รชฺชํ กาสฺสึ โส ราชสา สกฺกจฺจํ ตํ อุปฺนฺจฺหิ ฯ
อปฺปมาทํ วิหฺรตฺถํ จิรกาลนฺตราคตา
กมฺมขยา จ โส ราชสา ตเถว ติทิวงฺคโต ฯ
ตสฺส ปฺตฺโตทโกสฺสิตโต นาม ราชาคิ ปากโณ
โสปี กมฺมขยํ ปตฺวา จวิตฺวา ติทิวงฺคโต ฯ
ตโต อตฺถกกลิตฺเทโย นาม รชฺชํ กริ ตทา
ทสฺสมเม อโกเปตฺวา ชมฺมราชาติ วิสฺสุโต ฯ
สีหิงคพุทฺธรูปํ โส นิจฺจกาคํ อุปฺนฺจฺหิ
พุทฺธชฺมเม^๑ จ สํเม จ ภริโต โส อนฺนุโก^๒ ฯ
ปาลี ชมฺมณฺจ อตฺถณฺจ นิจฺจกาคํ รโต อหุ
จาทุทฺทสึ ปณฺจทสึ ยาว ปกฺขสฺส อณฺณมึ ฯ
อณฺณจสึลํ ทสฺสึลํ รกฺขติ สพฺพกาลิกํ

๑ พุทฺธชฺมเม จ สํเม จาติ ชุตฺตตฺตรํ

๒ อนฺนุโกติ ภวิตพฺพํ

รณจิ ชนปทญจาปี

ตทา อโยทยา ราชา

อปฺปมาท^๑ ตสฺส ทิสฺวาน

รุมฺหิตฺวา ตํ ลภิตฺวาน

เดชะ นาม สกํ ปุตุตํ

รทฺขรํกํ นฺยุณฺชิ โส ฯ

รามาชิปตินามโก

ทฺวิสาขนครา คโต ฯ

กตฺวา หตฺถคตฺตโน

กาเรตฺวา ตํ นิวตฺตยิ ฯ

อตฺถกฺลิตฺเยโย ตํ เมตฺตจิตฺตํ ยาจิโต นิฏฺกนํ ปุณ

สจฺเจน สปลํ กตฺวา

ราโม ตสฺส อทาสี ตํ

ทฺวิสาขํ ตสฺส ราชนิโน ฯ

อตฺถกฺลิตฺเยโย ราชา

ทฺวิสาขนครเ นาม

ยาวชีวกํ โส ราชา

ปฺยุณฺยกฺขเยว โส ราชา

ทฺวิสาขานครเมว

รามาชิปติราชา จ

มหานาวาย วาเหติ

กํสโต พุทฺธรूपิ

ปฺุชาสฏฺกาเร อนนฺเกปี

ตสฺมา นานตฺตสฺสญฺณานา

สีหิงฺคคหิโต คโต

นิจฺจกํลํ ภิปฺุชยิ ฯ

รชฺชํ กาเรสี ฐมฺมิโก

อตฺถกฺลิตฺเยโย มโต ฯ

ปุณ รามสฺส ลภติ

สีหิงฺควรรมคฺคหิ ฯ

อโยทยมฺหิ ปติญฺจิโต

มิตฺสเกหิ จ อาสเน ฯ

เอกญฺจาเนนฺธิเกปี จ

ทฺชฺชนา^๒ พาหิรา ชนาติ ฯ

อิตฺติ ปวรสีหิงฺคสฺส สฺุโขทยนครโต นิฏฺขนฺตสฺส อโยทย-

สมปฺตฺติ นิทานํ เวทิตพฺพํ ฯ

ปณฺจมปริจฺเจทํ นิญฺจิตํ ฯ

๑ ปมาทนต์ ภาวิตพพ

๒ ทชชนาติ ภาวิตพพ

(๖) ตสฺมี โข ปน สมเป วชิรปการนคเร เอโก
 ฌาณติสฺโส นาม ราชา รชฺชํ การเสสิ ฯ โส ฌาณสมฺปนฺโน
 ฌมฺมิโก ปวรพุทฺธสีหิงฺคสฺส สกฺการานุกาวสมฺปนฺนสฺส ฌณฺกิตฺติ
 ปจฺจุตฺตสฺส ตํ อตฺตโน วิสฺสาสํ ลภิตฺวาโม ราชมาตา นาม อตฺตโน
 มาตริํ ปณฺจวิธกฺลยาณสมนฺนาคํ ปุริสสฺส ปณฺนิพทฺธจิตฺตํ ปโลกน-
 สมตฺถํ อิตฺถิมาบาย กุสฺลตรํ รหสฺสํ ชานาเปตฺวา รามาริปีตฺส
 รณฺโณ อุปฺปจกํ กตฺตฺวาโม อโยทยนครํ เปเสสิ ฯ ราชมาตริํ
 สิริวิลาสสมนฺนาคํ ทิสฺวา ปณฺนิพทฺธจิตฺโต หุตฺวา วิสฺสาสกมฺมํ
 กตฺวา สมกฺคสํวาสํ วสึ ฯ ตโต จิตรํ สํ อตีวิสฺสาสํ ลภิตฺวา
 อตฺตโน ปณฺนิพทฺธภาวํ ทิสฺวา สุขนิสินฺนกาเล ราชานํ เอวมาห เทว
 อมฺหากํ วชิรปการนคเร เอกมฺปิ กํสกพฺพุทฺธรูปํ วนฺทนียํ นตฺถิ
 เอกํ ตมฺหากํ สนฺติเก นาคริกานํ ปุชนตฺถาย ยาจิสฺสามีติ ฯ ตํ
 สุตฺวา ราชา ตสฺสา รากฺรโต หุตฺวา สีเนหํ ชนยนฺโต ภาทฺเต ยํ
 ตว รุจฺจนกํ ตํ ฌณฺหาหิติ อห ฯ สํ สาธุ เทวติ วตฺวา ราชานํ
 วนฺทิตฺวา ที่ปฺรชฺปนฺนคณฺธมาลาทีนํ คเหตฺวา พุทฺธารามํ ปาวิสึ ฯ สํ
 พุทฺธปาลปุริสํ อห ตาต อมฺหากํ ราชา เอกํ พุทฺธรูปํ มยฺหํ เทติ
 กตรํ ฌณฺหิตุํ ยุตฺตนฺติ ฯ โสปี ยํ ตว รุจฺจนกํ ตํ ฌณฺหาหิ
 อยฺเยติ อห ฯ สํ สีหิงฺกํ อชานิตฺวา ตสฺส สฺวณฺณสหสฺสํ
 ทตฺวา รหสฺเสน อจิกฺขาเปสิ ฯ โส โลเภน ตํ คเหตฺวา ตสฺสา
 สีหิงฺกํ อจิกฺขิ ฯ สํ ตํ สฺมฺมจฺจุ สลฺลกฺเขตฺวา ติสฺโส นาวาโย
 มกฺคกมฺมณฺตฺถาย ปุโรโต ปณฺนิปาณฺธิยา จปาเปตฺวา สีหิงฺคพฺพุทฺธรูปํ
 วนฺทิตฺวา คเหตฺวา นาวาย อโรเปตฺวา ตฺริตฺตฺริเตน อตฺตโน
 ปฺตฺตตฺส ปาเหสิ ฯ ปหิณฺตฺวา จ ปน เอกนาวํ ปุเรตรเมว เปเสตฺวา

ฅาณตีสุสรณโณ อาโรจาเปสึ ฯ ฅาณตีสุสราชาปึ ตัม รหสฺสํ ฅตฺวา
 ปจฺจุคฺคณํ กตฺวา นาวาย วาหนโธ เทวปฺรณคเร วสิตฺวา พุทฺธนาวย
 อาคณํ อาคมยมาโน สมฺปตฺตคณํ ภควนฺตํ วณฺทิตฺวา ปุเชตฺวา
 ปฏิกุคฺคเหตุวา ปตฺติโสเตน อาเนตฺวา วชิรปการนคเร จเปตฺวา
 สพฺพปฺชูปกรณหิ สกฺกจฺจํ อภิปุเชสึ ภควนฺตํ วณฺทิตฺวา อุทานํ
 อุทานेतฺวา อาห

สพลฺลํ ^๑ วต เม อาสํ	สพลฺลํ มม จินฺติตํ
สายํ ปาโธภิปตฺถेमฺ	สึหิงคํ ภริตํ สทา ฯ
อิทานิ โส มโนโรโธ	มตฺถกํ ปาปฺณาติ เม
อิโต ปฏฺจายิมิ พุทฺธํ	ลภามิ ภริตํ ภิชฺโยติ

เอวํ โส ราชา ภิชฺโยโส มตฺตาย อุทานํ อุทานสึ ฯ
 ราชมาตริ สกลชนเ ปวรสิหิงคํ อาเนยฺยาปึเต ตโย ทิวเส อตฺถิกน-
 เตยว พุทฺธปาลกา อาคณฺตฺวา สึหิงคพุทฺธรูปํ อปสฺสสนฺดา
 อณฺณมณฺณํ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ เต ตัม ปวฺตฺตึ ฅตฺวา รัมราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา
 วณฺทิตฺวา เอวมาหฺสฺสุ ฯ เทว กจฺจิ นฺ อมฺหากํ ปวรสิหิงคํ ราชมาตาย
 เทวีย เทถาติ ฯ อถ เน ราชา อาห ภณฺเน น ตัม ตสฺสา เทมิ
 อณฺณํ เทมิตฺติ ฯ เตนหิ เทว อตฺถิเต ตโย ทิวเส ราชมาตา ปวรสิหิงคํ
 คเหตุวา นาวาย ปกฺขิปิตฺวา วชิรปการนคร์ เปเสสึติ ฯ ตัม สุตฺวา
 รัมราชิปตฺติราชา อาห ยเทว ตุมฺहे ตฺริตตฺริตา นาวาย อนฺุพนฺธิตฺวา
 ตัม คเหตุวา นีวตฺเตถาติ ฯ ตถา กตฺวา ขาว อุทกมฺุขสมาคมํ
 อนฺุปตฺติตํ อสฺกโกณฺุตา ปตฺตินีวตฺติตฺวา ราชานํ กถยิสฺสุ ฯ ราชา โกธํ
 อุปฺปาเทตฺวา ราชมาตริ เทวึ ปริภาสึ ฯ อถ นํ ราชมาตา อาห

๑ ไปรณตาลปิตฺถเกสฺส สพลนฺติ ปากฏํ ตัม ยุตฺตเมว

เทว อหิ ตุมหากัม วณัม สมปฏิจฉิตฺวา เอกัม พุทฺธรูปํ คเหตฺวา
ปฺลฺลวณํ วนฺทนตฺถาย กตฺรํ สึหิงฺคนฺติ น ชานามิ ยถิ มยา
คหิตํ ปวรสึหิงฺกํ เตน อนุรูปํ อยณฺณํ เอกํ กัสเสน พุทฺธรูปํ
กาเรตฺวา ตํ ปวรสึหิงฺกํ อานยิสฺสามิตี ๗ อถสฺสา รามาชิปฺติราชา
มธฺรฺวณํ สุตฺวา โกธํ โอหิยิตฺวา สาธุ สาธุ ภทฺเทติ อห ๗ सा
ततो पञ्चरात्रं रणोऽपि मया ओहोति ७ धान्तिसुसराचापि
उत्तुनो मातुया कुशलदराय सुखेन पवर्सिहิง्गं पञ्चकृत्तुं लभति ७
मत्तुकिङ्कारानि मालाभिः प्रपुष्पकरणानि रञ्जयन्त्येव हि कारा-
पेत्वा सकृज्जं निज्जगत्तुं उपपञ्चहि ७ เตน ตํ ทสฺเสนฺโต อห

อิติ ปวรสึหิงฺโก อุตฺตมยโสปี เตโซ
ยตฺถ กตฺถจิ คโต โส สกฺกาโร อุปาทิ ๗
สกลพุทฺธสาสนํ โชตยन्โตว ทิโป
สุรฺนเรหิ มหิโต ธรรมานว พุทฺโธติ ๗

อิติ ปวรสึหิงฺกสฺส วชิรปาการนกรคหิตนิตานํ
เวทิตพฺพํ ๗

ฉณฺณมํ ปริจฺเจทํ นิฏฺฐิตํ ๗

(๗) เอวํ สึหิงฺกพุทฺธสฺส กิตฺติสทฺโท สกลชนปาโมกฺขานํ
ปตฺถนฺโต โอหोติ ๗ เตน โห ปน สมเยน อติปวรสึหิงฺก-
รคฺคิตชิวิตสงฺคามาทิอเนกคฺคณคณาลยสฺส อเนกพลนิกายหตฺถิ-
อสุสฺสธปตฺติการกชนสมฺมุสฺสมนฺนาคตฺสส เอกสตาเย — นาม —
มหाराชสฺส ปตฺโต สุนฺทรวรรูปมหิพุทฺธิกาณฺฏาวกิตฺติชุตฺติสมนฺนาคโต

กลีนาม^๑ มหาราชา วิชยยุตโต ชินวนकर रञ्जं कारेली ॥ सो
 पन विजितकम्मगुञ्जकम्ममातिरूपकरणकुसलत्तो ओहोसी ॥ तत्ता ऐगो
 गिणु वञ्चिपाकरणकर वसन्तो मञ्जुसिद्धिजन सिंहकपुत्तरूपं गत्वा
 तं आताय कन्तुवा चिरायनकरं पत्तुवा महापुरुहम्मरुणे तसुसेत्तुवा
 सिंहकसुस कुन् गेत्ती ॥ महापुरुहम्मा तं रूपतसुसनेन ज कुन्सवनेन
 ज ओत्तिय मोत्ती ओत्तिय सिंहकं लभितुं ओज्जनत्तो तं सासनं
 ओत्तुत्तो णातिकसुस ग्लีนाम महाराजसुस सल्लापेली ॥ सो सात्थुत्ति
 पण्डितुत्तुवा पण्डितुत्तु पेलेली ॥ सो पण्डितुत्तु वाजेत्तुवा ओत्तिय
 ओत्तुत्तुत्तो हुत्तुवा गेरिञ्जारापेतुवा सप्पसेनान्कं सल्लापेली न
 चिरसुसेव ओकन्तुवा सकात्तुत्तो पत्तं याजि ॥ णातिको पन महाराजा
 ओत्तित्तुसहसे सुरोये सञ्जेत्तुवा सेनाकुत्तेन सत्थुत्ति ओत्तुत्तो
 गणिञ्जसुस निय्यातेसी ॥ सो ओग्गिन्नुं सुरोयेचानं ऐकखम् ओत्तुत्तो
 हत्तुकत्तं गत्वा वञ्चिपाकरणकरं पायासी ॥ ओत्तानि काणापणञ्चसेन
 तं तसुसेनत्तो ओह ॥

ตโตปี ปวโร ราช	มหาพुरुหฺมา วิสารโท
สรุจกพลสมปฺโน	พลาย ปรีวาริโต ॥
หตฺถี อสฺสา รถา ปตฺติ	นानา ^๒ ปณฺจางฺกเสนีโย
ถลโตทกโต มคฺโค	รฺกขติณฺณิ จุณฺณานิ ॥
หตฺถีสทฺทา อสฺสสทฺทา	รถสทฺทา จ ปตฺติกา
จรณากาสา สมฺพาธา	ภินฺทนฺตา วิย เมทนี ॥
กนฺตฺวา โส น จิเรเนว	ปตฺตฺวา วञฺชิปาการ
ยตฺถ รุจฺจนกํ จานํ	ขณฺธาวารํ นิवासยิ ॥

๑ ชินกาลมาลีปกรณ์ กลินา นามาติ ปากัญ

๒ นาวาติ ภวิตัพพ

ขนุชาวารี นิวาเสตฺวา พุตฺติ ปาหฺเลสิ ตาวเท
 อหํ มหาพฺรหฺมา นาม อิชฺ ปตฺโตมฺหิ อากโต ฯ
 สเจ ตวํ ยุชฺฌกาโมสี ยุชฺฌการํ นิกฺขนฺตุ มํ
 โน เจ เสตฺถตฺตํ เทหิ มา จิรํ ทุกฺขมิจฺฉสํตี ฯ

ตํ สุตฺวา ฌาณตฺติสฺส ราชา หสฺสิตํ กตฺวา นาครานนฺจ
 อตฺตฺวานนฺจ ปฏฺิพาหนโต อตฺตโน ฌาณพเลน สลฺลปิตุํ เตน สทฺธิ
 กเถนโต อาห ฯ

สาธุ สาธุ มหาพฺรหฺมา วรรณฺชา ทฺราคโต
 อถ ตวํ เกน วณฺณเณน เกน ว ปน เหตุนา ฯ
 อนฺุปฺปตฺโต ทฺรณฺจํ กิณฺณ มณฺณตฺติ ทุกฺกณฺ
 อปฺิจ พฺรหฺมาโน นาม สพฺพโลกปิตา อหุ ฯ
 เตเนวหํ ตว ปตฺโต ตฺวณฺจ มม ปิตโร
 โลกานํ ปิตโร นาม ปตฺตฺตานํ อนฺุกมฺปกา ฯ
 จเปตฺวา มม ปตฺตฺตานํ เทวํ รณฺณจ อตฺตฺตานํ
 อวเสเส นิยฺยาเทมิ มา โน นณฺจํ กโรหิ ตฺวนฺติ ฯ

ฌาณตฺติสฺสราชา เอวมาทิวจํ เลกฺขาเปตฺวา ปฏฺิปนฺณํ
 กตฺวา เอกํ สฺกนฺธํ นาม เถรํ สพฺพวงฺจํ กาหาเปตฺวา อณฺเณ ปน
 อนฺุชฺฌปนฺณากาเร สกปรฺิเส กาหาเปตฺวา มหาพฺรหฺมรณฺโณ สนฺติกํ
 เปเสสํ ฯ มหาพฺรหฺมราชา ตํ มธฺรวงฺจํ สุตฺวา โสมนสฺสชาโต
 เอวมาห ฯ เตนหิ อิตฺโต ปณฺุชฺยา อูโภปี มยํ ปิตุํปตฺตภาวํ
 จเปสฺสาม อหณฺจ อณฺณํ ธนธณฺณํ น ปตฺตฺเถมิ มม ปตฺโต
 สหิํจฺกพฺพุทฺธรूपํ เทตฺตุ ตํ กเหตุวา ปณฺุณิวดตฺติสฺสามิตฺติ ฯ เอวํ วตฺวา

สุกนุทธเถรํ สกฺขี กตฺวา ปฏฺธิเปเสสึ ฯ วชิรปการราชา เอวํ
 เมตฺติวจํ สุตฺวา ตฺมุจฺโฆ สยํ นิภมฺมิตฺวา มหาพฺรหฺมราชานํ
 วนฺทิตฺวา ปฏฺธิสณฺฑารํ กตฺวา เอกมฺนตํ นิสํสี ฯ เต อุโกปํ
 อณฺณมณฺณํ สาราณียํ กถํ กถเณตฺติ ฯ อถ นํ ฌาณตฺติสฺสราชา อาห
 สเจ เทว ตุมฺहे สพฺพพณฺณพฺพุทฺธรูปํ คเหตฺวา อิตฺโธ โอิหิยิตฺถ
 อิทํ การณํ ปากฺกํ ภวิสฺสตี สพฺเพ มยํ มหาวินาสํ ปาปฺปณฺนิสฺสาม
 กสฺมา จ ปน วทามิ อयํ สีหิงฺคพฺพุทฺธรูปํ มม มาตรา รามา-
 ธิปตฺติสฺส รณฺโณ สนฺตฺติกา ยาจิโต สทิสฺสรูปํ พฺพุทฺธรูปํ กตฺวา
 ตํ ปฏฺธิเปเสสฺสามีตฺติ ปฏฺธิณฺณํ คเหตฺวา อิทานิ โส ปฺตฺโตตฺปิ ตสฺส
 มหาเตชสฺส รณฺโณ สนฺตโกเบว ยถิ โส อิมํ การณํ ชานาตฺติ
 มหาวินาสํ ปาปฺปณฺนิสฺสามีตฺติ ตสฺมา อิตฺโธ ตฺจุณฺหตฺถเณ โอิหิยิตฺถ
 สุขตฺถณฺนคเร วสถ สตฺตทาหจฺเจเนน สขฺเชตฺวา มหาเถเรน สทฺธิ
 เปเสสฺสามิ อปฺปจ อิทานิ โส เตโห ราชา อากโต มุขวโรทกสฺส
 ปตฺโตตฺปิ สเจ อธิ สมฺปตฺโตตฺปิ หุตฺวา โอิหิยโก ภวิสฺสตีตฺติ ฯ

อถ มหาพฺรหฺมราชา ตํ สปถํ กาเรตฺวา โอิหิยิตฺวา อาคนฺตุวา
 สุขตฺถณฺนคเร ปฏฺฐิวสึ ฯ ฌาณตฺติสฺสราชาปํ สกนฺครํ ปวิสิตฺวา
 สีหิงฺควรสฺส สตฺตทิวเส ปุเชตฺวา รตฺตติภาเค นาวํ อาโรเปตฺวา
 สุกนุทธเถเรน สทฺธิ อุกทปฏฺฐิสฺสเตนํ นิยุยาเทตฺวา ยาว สุขตฺถณฺนคํ
 ปาเปสึ ฯ มหาพฺรหฺมราชาปํ ตํ สมฺปตฺตํ วนฺทิตฺวา ปุเชตฺวา
 สุวณฺณโยคฺเค อาโรเปตฺวา สุวณฺณทณฺฑนตฺตชจามรํ อลงฺกกริตฺวา
 สุกนุทธเถรปมฺุเขน ภิกฺขุสํเขน สทฺธิ อากตํ ตํ ปรีวาเรตฺวา
 อาเนตฺวา อิทํ ชินวนฺครํ สมฺปาปฺปณฺนิตฺวา สกภาตฺรํ วนฺทิตฺวา
 สพฺพพณฺตํ อนคฺขมฺปณฺณการํ นิยุยาเทตฺวา สพฺพพณฺตํ ปวฺตฺตํ อาโรเจสึ ฯ

ภาตโร มหาราชา ปน ตุฏจาการิ กตฺวา ตุฏจทายิ ทตฺวา ชยปาเนน
 สพฺพเสนางคิ โภเชสิ ฯ ปุณ ทิวเส มหาพรหฺมราชา ปวรสิหิงคิ
 ยาจิ ฯ เทว ปวรสิหิงคพุทฺธรูปุ มม ปตฺตณาย สมิทฺธิ ปตฺโต
 อิทานิ เม มโนรธาธิปฺปาเยน ปุเชตฺวา อปฺปิจ อมินา สทิสํ
 สิหิงคพุทฺธรูปุ กตฺวา นิฏฺฐิตฺเตยฺว พุทฺธรูปุเป ตุมหากิ อานยิสฺสามิตฺติ ฯ
 โส สาธุตฺติ วตฺวา ตํ อပ္ปโยเชสิ ฯ มหาพรหฺมราชา ตํ คเหตฺวา
 อากตฺนเยเนว^๑ อตฺตโน นคริ เนตฺวา มหนตฺติ ปุชาสกุการิ กตฺวา
 อตฺตโน ราชานุกาเวน อรุณฺณมาถินทียา มชฺฌเณ ปลฺลงฺเก นิสฺสทา-
 เปตฺวา ปทํปํ สีสเส^๒ สตฺตทิวเส อภิปุชฺยิ ฯ นิฏฺฐิตฺเตยฺว ชिरายนฺนเร
 อาเนตฺวา มชฺฐาสินฺนํ รูปุ การेतฺวา อปฺปริสฺสทฺธจฺจุลลํ ฉินฺหาเปตฺวา
 อณฺเณน กิสฺเสน สิลฺลจิตฺวา ปริสฺสทฺธํ กตฺวา รุจฺจนเก วิหารเ
 ปตฺติฏฺฐเปสฺสิ ฯ น จิรสฺเสว มหาพรหฺมราชา สิหิงคพุทฺธรูปุ ปมาณํ
 สพฺพผลฺกขณสทิสฺสญฺจ เอกํ พุทฺธรูปุ กตฺวา สฺวณฺณเณน สิลฺลจิตฺวา
 นิฏฺฐิตํ ปริ กตฺวา สพฺพปุชฺฐปกรณานิ สสมาหริตฺวา สตฺตทิวเส
 มหามหิ นาม กมฺมํ อกาสิ ฯ นิฏฺฐิตฺเตยฺว ตํ เอกกฺกุชฺฌาเน จเปตฺวา
 ทฺวินฺนํ นิจฺจกถํ สกฺกจํ ปุเชสิ ฯ โส ราชา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา
 อตฺตโน ปตฺถิตฺตสมิชฺฌนภาวํ ทิสฺวา อุทามิ อุทาเนนฺโต อาห ฯ

อโห ปุณฺณตฺตโม โลโก อโห สมฺภารมฺมตฺตโม
 ยิ ยิ อิจฺฉติ วตฺถุํ โส สมิทฺธิโร โหติ มาทิสฺโส ฯ
 ยทา มํ พุทฺธรูปโก สิทฺธิโค นาม อากโต

๑ อากตฺมกฺเคเนวาติ มณฺเณ

๒ ปลฺลงฺเก นิสฺสทาเปตฺวา ปทํปํ สีสเสติ เอตฺถ อตฺถํ น สเมติ ปลฺลงฺกทํปสิสเส นิสฺสทาเปตฺวาติ
 ยุตฺตตฺตรํ ฯ ตตฺถ หิ เอโก ทํปํ นทียา มชฺฌเณ อตฺถิ โส ปลฺลงฺกทํปสิติ อภฺยาโต อปฺปิจ
 โส ยาวชฺชตฺตนาปี ปากโฏ ฯ ลานุนาภาสาช เเกาะดอนแทน อิติ วุชฺชชาโต ฯ

ตทา ชมพูทีเป ราชา กตปฺลฺลา น มาทีโส ฯ
อหํ ทิวา จ รตฺโต จ เอวเมว วิจินฺตยํ
อิทานิ โส มโนโรถ มตฺถกํ ปาปฺณาติ เมติ ฯ

เอวํ มหาพรหฺมา อตฺตโน ปุณฺณสมฺภารคฺคํ โถเมตฺวา
อติเรกตรํ ปุณฺณมกาสี ฯ ปวรสฺสํ หิงฺกสฺส สพฺพปฺปชฺฐปฺกรณานิ สพฺเพสํ
อติเรกตรํ เอเกกํ ทฺวิคฺคํ อกาสี ฯ

ยถาห

อิตฺติ ปวรสฺสํ หิงฺกสฺส รุปรุสฺส เตโช
วชิรปาการนคฺรา อภินิฏฺขมนฺโต ฯ
อภิปรมสกฺกาโร โสตอฺทุธํ คโต
ปวรวงฺคฺมาลี ยาว ชีรายนคเรติ ฯ

อิตฺติ ปวรสฺสํ หิงฺกสฺส รุปรุสฺส อรวงฺคฺมาลินีทํ อาคต-
นิตานํ เวทิตพฺพํ

สตฺตมปริจฺเฉทํ นิฏฺฐิตํ ฯ

(๘) เตน โข ปน สมฺเบน กลี นาม มหาราชา ตสฺส
ภาตฺติโก อีธ ชินวนคเร รชฺชํ กาเรนฺโต ราชยสฺส ขสมฺปตฺตตีววิธ
สตฺตฺรตนอฺปโกคปริโกคปริปฺปฺณโน อเนกพลชนสมฺมุหํ สพฺพพรตฺตินทิวํ
นิจฺจกालมนฺรฺกฺขมาโน สพฺพกามคฺคณสมิทฺโธ อโหสี ฯ อถ โข โส
มหาราชา เอกํ นิमितฺตํ อนิจฺจกาวลคฺคณํ ทิสฺวา จินฺตฺเตสฺสิ อโห มยิ

ธรรมาเน อิมานิ มม สนฺตกาณิ ภวนฺติ มยิ มรณคเตยฺเว อิมานิ
 ปรสนฺตกาณิ ภเวยฺยํ ยถา อิมานิ ปรโลเก มม สนฺตกาณิ ภเวยฺยํ
 ตถา กรายฺยามิตี ๑ เอวํ จินฺติตสมนฺนตฺรเมว อตฺตโน ปุพฺผารามํ
 สขฺเชตฺวา ธาตุปตฺติจฺ्ञานมหาเจตียญฺจ พุทฺธรูปปตฺติจฺ्ञานํ วิหารญฺจ
 อกาสิ ๑ ตโต อนฺโต นครเ ชินวรั* นามจฺ्ञานํ อภิรมฺมตฺรํ สขฺเชตฺวา
 มหาเจตียํ วิหารพุทฺธรูปญฺจ การุทฺวา นิจฺ्ञิตํ สพฺพปริกมฺมเมว
 มหามหมากาสีติ ๑ ตโต มหาราชา โพธิรฺกขํ สลวิสุทฺธตฺถเรน
 สหปโต อากตํ ชินวนครอवासสมิปปํ โรเปตฺวา สมฺนตปริกขาริ
 กตฺวา เขตฺตวตฺถญฺจ ทาสีทาสญฺจ ทสฺมรํ โพธิรฺกขํ สลวิสุทฺธิ
 ปฏฺิษคฺคนตฺถาย ปตฺติจฺ्ञเปตฺวา อวาเส อนิจฺ्ञิตเตยฺเว มหาราชา
 เกนจิ พุยาธินา ปีฬิโต ทิวงฺคโต โหติ ๑ สกถชานปทา จ ชินว
 รจฺ्ञา จ สิริราชปฺตฺตสฺส ปุณฺณพลผาณสมฺปทาย ปาปฺณีสฺส ๑ โส
 ปน เมตฺตจิตฺตสมฺปนฺโน จ มชฺชรกโกว สพฺเพสํ ปีโย มนาโป
 อโหสิ ๑ ตทา มหาพฺรหฺมราชา สิริราชปฺตฺตสฺส จุลลปีตา โกชาภิกฺขโต
 อตฺตโน พลนิกายํ สงฺกทฺทมิตฺวา อากนฺตฺวา นวชยนครํ รุมฺหิ ๑
 อนฺโต นครเ เสนาปตาทโย อมจฺจา นาครา จ เอกคฺคจิตฺตา
 สมคฺคา หุตฺวา อปฺปมาเทน นครํ รกฺขนฺตา อจฺ्ञิสฺส ๑ มหาพฺรหฺมา
 กิณฺจิ กาทํ น สกฺโกนฺโต ลชฺชปฺปตฺโต หุตฺวา หริภุญฺเชยฺยนครํ
 คนฺตฺวา ตตฺถ วาสินํ ชนตํ คเหตฺวา นครํ ตฺถจฺฉ กตฺวา ชิรายนครํ

• ชินว นามาคี ภวิตพฺพ

ปฏินิวตติ ฯ ตโต อจิรายนโต สิริราชปุตโต ปฏิตุชราชากิเสโกว
 เสนาปติอาทั้น นาครานํ วตฺถาลงฺกาเรหิ ภริยหตุถิอสุสฺสวณฺณ-
 รัชฎาภิเกเทหิ เตสํ มนํ กเหตุวา เอกกฺคจิตฺตํ กตฺวา ตโต จ
 มหาพรหฺมณฺโณ อตฺตโน จุลลปิตุสฺส เสนาปติอาทั้น ทาทพฺพยุตฺตกั
 ชนํ ลณฺจาชิปฺปาเยน ทาเปตฺวา อปฺปํ เอกสฺส เอกํ เอกสฺสาติ
 วทาเปตฺวา ยถา อณฺณมณฺณํ ปฏิกุชฺฌิสฺสสนฺติ ตถา อูปายํ การาเปสี ฯ
 เตสฺส อณฺณมณฺณํ กลหฺวิวาทํ ชนยนฺเตสฺส สิริราชปุตโต พลนิกายํ
 สงฺกทฺตฺมิตฺวา ชิรายนคฺรํ คโต ฯ มหาพรหฺมราชาปํ อนิสฺมมการี
 หุตฺวา เสนํ อาทาย อาคนฺตฺวา มกฺคนฺตเร สกนตฺตํ ปฏฺธิชฺฌมิ ฯ
 เตสฺส ชฺชชฺฌมานเณสฺส มหาพรหฺมณฺโณ เสนาปตาทโย ลณฺจํ ลทฺชตฺตา
 โอสกฺกิตฺวา กิลฺลจิ อຍุชฺฌนฺตฺวิ ฯ สิริราชปุตโต มหาพรหฺมราชํ
 สชีวํ สโหว วารณํ รุจฺจมชฺฌเณ ปฏฺธิภฺตํ ฯ อถ สิริราชปุตโต
 อตฺตโน ปุริเส อาทาย พุทฺธสีหิงฺกณฺจ สฺวณฺณพุทฺธรูปณฺจ มหา-
 พรหฺมณฺโณ สนฺตกํ ชนชฺฌณฺณจ อาหาราเปสี ฯ สීหิงฺกพุทฺธรูปํ
 อานยิตฺวา ชยวราวคฺเค* คฺคหํ ปตฺติจฺจเปตฺวา มหนฺเตหิ ปุชฺช-
 ปกรณฺเห ปุชฺเตตฺวา ปุพฺเพ วุตฺตนิทานเณยว อหาเปตฺวา นิจฺจกัลลํ
 ภรฺตํ ฯ เตนฺ สงฺคาหิโก ตํ ทสฺสเสนฺโต อาห ฯ

สීหิงฺโก พุทฺธรูปโป โส	เตชวณฺโต ยโสชโร
ยํ ยํ ปเทสํ คจฺจนฺโต	ตตฺถ ตตฺถเว ปุชฺชิตฺโต ฯ
อยํ โส พุทฺธรูปโป จ	นิชฺชีโว นิสฺสลาปิตฺโต
กสฺมา ลภฺติ สกฺกาโร	อปปเมยฺโย อนุตฺตโรติ ฯ

๑ ชโยวรเกติ ภวตพฺพ

โจทโก ยถิ โจทยะย เอวํ สขุเขยฺย สขุชีโต
 อมฺปิ พุทฺธรูปํ โส นิหฺนํวํ นิสฺสลาปิโต ฯ
 อมฺหากํ ปน ภควา นียฺยาเทสี จ สาสนํ
 อปีจายํ สีหิงฺโก โส อรหฺนฺเตหิ กโรติ ฯ
 อินฺทพฺรหฺมาทิกอ^๑ เทโว สมากนฺตฺวา กโรติ จ
 เตน โส อิทฺธิยา โส จ สกกาโร มหฺนฺโต สียาติ ฯ

เอวํ อมฺหากํ พุทฺธสีหิงฺโก สพฺพตฺถ จาเนสฺสุ สพฺเพสํ
 ราชนํ^๒ ราชนมฺหานํ ปุชนินฺนฺจํ ชนํ อโหสิ ฯ ตโต ปฏฺจาย
 สิริราชปฺตฺโต สกถมณฺฑเล อโยกสฺส สนฺตํ ราชํ กโรติ ฯ
 ตทา เสนาปติปมฺพา สกถนคฺรวาสินํ ชนตา สมากนฺตฺวา ตํ ราช-
 ภาเสกํ ภควา สตสฺสสฺสคฺรา ขตฺติยมหาราชาทิ นามํ กรีสฺสุ ฯ
 โส ปน อมิตกฺุสสสมฺภาราภินิพฺพตฺตตฺตรตนปริปฺพณฺสนฺทรปฺว-
 รูปโสภิตฉานจกฺุขวิณฺณวิสารทอตุลเวทาทิติปิฏกธโร สพฺพ-
 คุณฺตตมพฺรหฺมจารี วิย ติวิสฺสุจริตฺตมโม พุทฺธภตฺติปฺรายโน อโหสิ ฯ
 โส จิเรน आयุนา เทวสฺสสมปฺตฺตีสทิสํ อคฺคสมปฺตฺตํ อนฺภาวมาโน^๓
 จิรนฺตกาเลเยว อตฺตโน กมฺมขยํ ญตฺวา สพฺพเสนางคสํเฆรปมฺจํ
 สนฺนิปาตาเปตฺวา อตฺตโน ปิยปฺตฺตํ วิเชยฺยทิสฺสนาม^๔ ราชกุมารํ
 ราชภาเสกํ ภควา วิเชยฺยทิสฺสมหาราชาทิ นามํ อกาสิ ฯ เอวํ

๑ อินฺทพฺรหฺมาทิกอติ ภวิตพฺพํ

๒ ชนนานนฺติ ภวิตพฺพํ

๓ อนฺภาวมาโนติ ภวิตพฺพํ

๔ วิเชยฺยทิสฺส นามาคิ ภวิตพฺพํ

อดุตโน ปิยปุตตสฺส รหฺสํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวํคโต อโหสี ฯ โสปี
 วิเชยฺยทิสฺสมหาราชา อดิเรกคุณปฺปณฺณลกฺขณสมฺปนฺนตา ย ปฏิลทฺธ-
 ราชาภิเสโก หุตฺวา สพฺเพสํ เสนาปตาทํ สกฺลชนรณฺฺจฺวาสนํ ปิโย
 มนาโป อโหสี ฯ โย จสฺส อนฺโต ปฏิสตฺตุ โหติ กิณฺจิ ปฏิมานํ
 กาทํ สมฺตฺโต สยเมว อาคนฺตฺวา อดุตโน สีสฺเสน มหาราชสฺส
 ปาเท นิปตฺติตฺวา อภิวนฺทิตฺวา ขมาเปตฺวา ชมฺเมนสฺส สนฺติเก ชีวตี ฯ
 เย ปุราณพาหิรปฏิสตฺตุกมฺโพชฺวาสิกสรีสชฺชนาเลยฺยสุโขเทยฺย-
 วชิรปการราชวตฺเต จ สพฺเพ อาคนฺตฺวา มหาราชสฺส ปาเท
 วนฺทิตฺวา วเส ติณฺฺจฺนติ ฯ ทกฺขิณทิสโต จ ปจฺฉิมทิสโต อณฺเณ
 ราชาราชปมฺฺขา นานาวิธวิจิตฺตปณฺณการานิ หตฺถือสฺสสฺสวณฺณ-
 ราชฏรตนวตฺถาลงฺการานิ อahrtิตฺวา วิเชยฺยทิสฺสมหาราชสฺส ปุณ-
 ราชภิเสกํ กตฺวา โกณฺเฑตฺตา นาม มหาราชาตี รุพฺหินามวเสน
 นามํ รุพฺหีสฺส ฯ เอวํ โกณฺเฑตฺตมหาราชา ปากณฺยสปริพฺพณ-
 วสนฺฺทรปรคฺคณาตีเรกเอกราชินฺทสฺสุรินฺทสทิสปีตฺปิตามหามหโต
 ปากณฺยโส อโหสี ฯ โส ปฏิลทฺธราชาภิเสกโต ปฏฺฐาย
 ยาวชฺชตฺตนาปี ปวรสีหิงฺกสพฺพณฺณพฺพุทฺธรูปสฺส ปุชาสกการํ
 อahrtาเปตฺวา อดิเรกตรํ กโรตีเยว ฯ อปีจ ชนตา มหามจฺจราช
 เสนาปติ จ สํมราชปมฺฺขา ภิกฺขุสํมา ตํ นิจฺจกัลลํ ปุเชนฺติ ฯ ยทา
 อมฺหากํ พุทฺธสฺส ภควโต สาสนา เทวสทฺสปริพฺพณฺนา ตทา
 เอโก ชมฺมิโก ราชา สีสฺพทึเป อุปฺปชฺชิสฺสตี ฯ โส จ สีหิงฺก-
 พุทฺธรูปํ สีสฺพทึเป สีหิงฺกชาตณฺฺจาเน นยิสฺสตี ฯ อิทํ วิสตีอรหน-
 ตานํ วจฺนนติ ปรมฺปราจริเยหิ วุตฺตํ เตน ตํ ทสฺเสนโต อahrt ฯ

ยโต จ อากโต อิช ชมพุทไเป
ยเสหิ หิโน น จ โหติ โสยํ ฯ
ราชาธิราชนภิปุชนิเยน
ปฐา วิเสเสน อนปปเกน ฯ
อุทุมปปี คเตน อุงคมชฌ
อถสฺส อนเต นีวตโต อิชากโต ฯ
นิวาสวาโส หิ กุลวาโส
วิหารํ ขตุติเยสฺส กาสฺส ฯ
ภิกฺขุสํมา ชนตา ภรณตา
อเนกปฐา ปวรา อนคฺมา ฯ
เตเนว โส โหติ ยโส จ เตโซ
สมพุทฺธรูป สหิงฺโก วทามิตี ฯ

อิติ ปวรสหิงฺกนิทานํ โพธิรํสีมหาเถเรน สীลาทิสพฺพคุณุต-
ตมสมนฺนาคเตน รจิตํ สาครสามิกสฺส อาราชนสฺสาชิปปาเยน
ปรีปฺพณํ สหิงฺกนิทานํ นิฏฺฐิตํ ฯ

อภฺถมปรีจเฉทวณฺณนา
นิฏฺฐิตา ฯ

พระพุทธสิหิงค์ เชียงใหม่ เรียกกันว่า พระสิงห์
ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

พระพุทธรูปสำริด

ที่วัดโคกขาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

หล่อในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา

เป็นพระพุทธรูปแบบพระพุทธรูปหิंसคันครศรีธรรมราช

มีจารึกที่ฐานว่า

“พุทธศักราช ๒๒๓๒ ะสา กับ เดือน ๑ กับ ๒๕ วัน
๕๑๘ ค่ำ ปีมะเมีย โทศก พระญาณโชดได้สถาปนา
พระสิหิงคะองนี้ เปนทอง ๓๗ ชั่ง ขอเปนบัจจัยแก่นิพพาน”

นิทานพระพุทธรูป

ติโลกเสฏฐิ ติกเวณายกั	ติโลกนาคั ติกเวหิ ปุชิตั
ติโลกเกตุ ติกเวทูปกั	ติโลกพนธุ ปณนามิ สาทร ๑
สลัถาร ว สัทนุตสาคร	สิเนรอนต สุกุม สุกุมภิ
สุคมภิรตุต สุกุจินุตลกขณ	สุสขต ฐมมวริ นนามิห ๑
สลาทิกเกหิ กุณเหิ สมปยุตต	สุภาวิตตต สุตมาหิตินุทริย
สุปยุตตเขตต ปวริ คณณจ	นนามิ สัม มุนิราชสาวก ๑
วตตุตตยนต ปวริ นมิตวา	สพพนตรายาวรณ นิเสส
วกุมภมิ ชาต ปวรพุทธรูป	สิหิงคนาม มธริ สุตนาถ ๑

ข้าพเจ้าขอนมัสการพระพุทธรูปประเสริฐในโลกทั้ง ๓ เป็นองค์เอกนารถทั้ง ๓ อันภพทั้ง ๓ บุปผาแล้ว เป็นธงชัยของโลกทั้ง ๓ เป็นประทีปดวงเดียวของภพทั้ง ๓ เป็นเผ้าพันธุ์ของโลกทั้ง ๓ ด้วยความเคารพ

ข้าพเจ้าขอนมัสการพระธรรมอันประเสริฐ ละเอียก ลึกซึ้ง มีความหมายลึกซึ้งเหมือนทะเลลึกที่นครของรายนามีภูเขาสีเนรูกั้นไว้ มีลักษณะคิดได้ยากมาก เป็นธรรมที่พระพุทธรูปทรงประสิทธิ์ไว้ดีแล้ว

ข้าพเจ้าขอนมัสการพระสงฆ์สาวกของพระพุทธรูปทรงเป็นราชาของนักปราชญ์ ประกอบด้วยคุณมีศีลเป็นต้น ขบธรรมตนดีแล้ว มีอินทรีย์มั่นคงเป็นนายบุญที่แท้ และเป็นสังคมประเสริฐยิ่ง

เมื่อมีสักการะพระรัตนตรัย อันสามารถข่มกันอันตรายได้ทั้งหมดนั้นแล้ว ข้าพเจ้าจะกล่าวกำเนิดพระพุทธรูปองค์ประเสริฐคือพระสิหิงค์ของท่านทั้งหลายไปรศฟังให้จงดี

พระพุทธรูปแต่ละองค์ ทรงปลดปล่อยสัตว์โลกให้พ้นจากกิเลสและความทุกข์ชั้นนี้จำนวน ๒๔ อสงไขย ๖๐๐๐ โภกวิ กับ ๑ แสนคน ส่วนพระพุทธรูปของเราทั้งหลาย ตั้งแต่ครั้งครั้งแรกจนกระทั่งนิพพาน ได้โปรดสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากกิเลสเครื่องผูกมัดเป็นจำนวนสัตว์โลก ๒๐ อสงไขย ๓ ล้าน ๖ แสน ๒ หมื่น ๗ พัน โภกวิ ยังขาดอีกประมาณ ๔ อสงไขย จึงจะครบ เพราะฉะนั้น พระองค์จึงประดิษฐานศาสนาไว้เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลกเหล่านี้ โดยทรงมอบศาสนาอันประเสริฐไว้กับพระพุทธรูปตลอด ๕๐๐๐ ปี แล้วจึงปรินิพพาน

จากปรินิพพานล่วงมาได้ ๗๐๐ ปี ครั้นนั้นในเกาะสิหฬ มีพระราชาเสวยราชย์อยู่ ๓ องค์ และมีพระอรหันต์ที่ทรงบำเพ็ญศาสนารุ่งเรืองในเกาะสิหฬนั้น ๒๐ องค์ ครึ่งหนึ่ง พระราชากับพระอรหันต์ทั้งหลายประชุมกันได้สนทนาปราศรัยกันแล้ว พระราชาเอ่ยถามพระอรหันต์ขึ้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า บรรดาพระคุณเจ้าทั้งหลาย มีองค์ใดบ้างที่ได้เคยเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ พระอรหันต์ได้ยืนพระราชดำรัสแล้ว จึงถวายพระพรว่า อาตมาภาพไม่เคยเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ขอถวายพระพร พระราชาตรัสว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้ากระนั้นน่าจะมีใครสักคนเคยเห็นมา จะเป็นเทวดา นาค หรือครุฑก็ตาม

ครั้งนั้น พญานาคคนหนึ่ง มาในที่ประชุมนั้น ได้ฟังพระราชากับพระเถระสนทนากัน จึงพูดขึ้นว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า พระสัมพุทธุณั้น ข้าพเจ้าเคยเห็น ถ้าพระผู้เป็นเจ้าใคร่จะเห็นพระสัมพุทธุ ไปรตจักสสถานที่ขึ้นสักแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าจะแสดงรูปของพระพุทธรูปให้ดู แต่ถ้าเห็นรูปนี้เหมือนรูปพระพุทธรูปแล้ว ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายอย่าได้ให้ข้าพเจ้าเลย รูปสกปรก ไม่ควรให้ ครั้นพูดแล้ว พญานาคผู้มีมหิทธิฤทธิ์ก็ให้พระอรหันต์ทั้งหลายแล้วออกจากที่นั้นไป

ครั้งนั้น พระราชาทั้ง ๓ อยากจะเห็นรูปของพระพุทธรูป จึงรีบไปจัดแจงสถานที่ใกล้ ๆ ที่ประชุมนั้นเตรียมไว้ ครั้นแล้ว ทนโตนั่นเอง พญานาคจึงเนรมิตรูปของตนเองอันประกอบด้วยการแสดงล้วนแต่อิทธิฤทธิ์ ซึ่งเกิดจากการสะสมกุศลสุจริตที่บำเพ็ญมาแต่ชาติปางก่อน ให้เป็นรูปพระพุทธรูปทองคำจริง แล้วเนรมิตเศวตฉัตรมหาวิหาร และสิ่งทั้งหมดในเศวตฉัตรมหาวิหาร ให้รูปพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิบนบัลลังก์แก้ว ๗ ประการในวิหารนั้น บริบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ งามด้วยอวยะใหญ่น้อย ๘๐ ประการ เปล่งรัศมี ๖ สี มีพระอสีติมหาสาวก เช่น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานนั่งแวดล้อม สิ่งทั้งหมดนี้ แสดงให้ปรากฏแก่มหาชนเหล่านั้น ครั้งนั้นประชุมชนชาวเกาะสี่หลทั้งสี่ มีพระราชาและอุปราชเป็นประธาน เห็นรูปพระพุทธรูปนั้นแล้ว ต่างก็มีใจเลื่อมใสเหลือประมาณ แะต้องสาธุการหลายร้อยหลายพัน เป็นต้นว่าโยนผ้า บูชาด้วยแก้วแหวนเงินทอง เพราะฉะนั้น ท่านผู้ประพันธ์ เมื่อแสดงข้อความนี้ จึงกล่าวเป็นคาถา แปลความว่า

ขณะนั้น พญานาคผู้ประเสริฐ แสดงรูปเนรมิต
เป็นพระพุทธรูป แก่หัวหน้าชนชาวสีหล มีพระอรหันต์
เป็นประธาน ครั้นแล้ว คนทั้งปวงและพระราชาก็
เห็นรูปพระพุทธรูป ก็ไม่อาเจียรยิ่งสติไว้ได้ เผลอตัวไป
อภิวาทกราบไหว้อย่างนอบน้อม บ้างก็โยนผ้าเป็นต้น
ต่างก็ชื่นบานบันเทิง ประชุมชนทั้งปวงบูชารูปพระพุทธรูป
โดยประการต่าง ๆ ขณะเมื่อกราบไหว้พระพุทธรูปนั้น
ต่างก็ปลาทปลาช่อนไปทุกคน และกล่าวว่า เมื่อ
พระพุทธรูปเหมือนรูปนี้ยังทรงพระชนม์อยู่ เราไม่สามารถ
จะเห็น เรายังรูปพระพุทธรูปนั้น พญานาคเนรมิตขึ้นแล้ว
สมบุรณ์ด้วยความงามเหมือนทองคำ เมื่อพระพุทธรูป
ทรงพระชนม์อยู่ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ สมบุรณ์ด้วย
ความงาม และมีสง่าราศีหาผู้เสมอมิได้ จนพูดไม่ถูก

ประชุมชนต่างนึ่งสรรเสริญชมเชยพระพุทธรูปคุณอย่างนั้น
แล้ว พระอรหันต์เหล่านั้น เมื่อเห็นรูปพระพุทธรูป ประหนึ่งว่าจะ
เคลิบเคลิ้ม ได้กำหนดจิตจดจำพุทธรูปลักษณะไว้แล้ว ครั้นครบ
๗ วัน พญานาคก็ทำให้รูปพระพุทธรูปนั้นหายไป แล้วจำแลงตัว
เป็นชายมาณมัสการพระอรหันต์ กำชับว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า
ผู้เจริญ ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายโปรดจำพุทธรูปลักษณะอย่างนั้น
ไว้ แล้วกลับไปสู่เมืองนาค

บริเฉทที่ ๑ พญานาคเนรมิตรูปลักษณะของพระพุทธรูป

จบแล้ว

บริเณที่ ๒

พระราชาทัง ๓ พระองค์ ทรงเลื่อมใสในรูปของพระพุทธ
องค์แล้ว นมัสการพระอรหันต์ทั้งหลาย ครั้นชกชนพระอรหันต์
เหล่านั้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าจะหล่อรูป
พระสัพพัญญูพุทธด้วยทองสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นที่กราบไหว้บูชา
ของพระราชาทัวไป พระอรหันต์ได้ฟังพระราชดำรัสของพระ
ราชาแล้ว จึงส่งญาณพิจารณาอดีต อนาคต เห็นว่า เมื่อพระ
ศาสดาของเราทั้งหลายยังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ตรัสบอก
พระมหาอานนทเถระว่า เจตีย์ที่ชาวโลกบูชาเพื่ออำนวย
ประโยชน์และความสุขของเขาเหล่านั้น จงกว่าศาสดาของ
ตถาคตจะอันตรธานนั้นมี ๓ อย่าง คือ บริโณคเจตีย์ อุติสสเจตีย์
สารีริกเจตีย์ ฟังทราบว่า รูปพระพุทธที่สร้างขึ้นเรียกว่า อุติสส
เจตีย์ อุติสสเจตีย์นี้ เป็นที่บูชา และเป็นที่ตั้งแห่งประโยชน์
และความสุขของประชาชนทั้งปวง เมื่อพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว
จึงรับคำของพระราชาทัง ๓ เป็นที่ตกลง

ขณะนั้น พระราชาตรัสเรียกช่างหล่อที่มีฝีมือดีเยี่ยม
ให้ขึ้นขึงทำเป็นพระพุทธรูปมีลักษณะเหมือนกันที่ได้จดจำมา
ครบนั้นเรียบร้อยแล้ว จัดแจงเข้าขนาดใหญ่ตั้งลงกลางเตาถ่าน
ไฟที่ใช้หลอม ครั้นนั้น เหล่า สุระ อสุระ ครุฑ มนุษย์ ภูษงค์
คนธรรพ์ วิศวกร กิณร สุบรรณ กุมภัณฑ์ เทวดา นาค ยักษ์

และทำวมหาพรหม เป็นต้น ได้ช่วยกันเรียไรโลหะ เช่น เป็นต้น ทองคำ เงิน ทองแดง ทองเหลือง ไ้โลหะ ๑๖ เบ้า^๑ นำมารวมกันไว้ ในที่นั้นเรียบรอยแล้วจึงใส่ลงในเข้กลางเตาไฟ เมื่อทองละลายได้มลทินออกหมดแล้ว จึงเอาคีมใหญ่คีบเข้าซึ่งทำไว้ แล้วนั้นยกเทลงในชนวนแม่พิมพ์ ขณะนั้น พระราชาองค์หนึ่ง ถือทางกระเบนทรงพระดำเนินไป ๆ มา ๆ ทอดพระเนตรเห็นช่างหล่อคนหนึ่งทำไม่ได้ตามพระราชประสงค์ จึงหวดด้วยหางกระเบนถูกที่นิ้วมือช่างหล่อคนนั้น เป็นเหตุให้มือหล่อเสร็จแล้ว นิ้วพระหัตถ์ของรูปพระสัมมาสัมพุทธินี้หนึ่ง ไม่บริสุทธ์ เพราะกำหนดเอาการกระทำนั้นเป็นนิมิต พระราชาทั้งหลายทอดพระเนตรเห็นดังนั้นแล้ว จึงปรึกษากันว่าจะสกัดเอาส่วนที่ไม่บริสุทธ์ออกเสีย แล้วทำให้บริสุทธ์ด้วยทองอื่น ครั้นนั้น พระอรหันต์ทั้งหลายจึงถวายพระพรทักทวนไว้ว่า อย่าทำเลย มหาบพิตร ต่อไปภายหน้า พระพุทธรูปองค์นี้จะไปอยู่ในชมพูทวีป แล้วจะทวนน้ำไปจากที่นั้นกระทั่งถึงต้นกำเนิดลำแม่น้ำ ยังมีพระราชาองค์หนึ่งในประเทศนั้น เพียบพร้อมไปด้วยศรัทธา จะปฏิบัติบำรุงพระพุทธรูปองค์นี้ พระองค์จะตัดนิ้วพระพุทธรูปองค์นี้แล้วทำให้ใหม่ให้บริสุทธ์ ครั้น

๑. แปลตามฉบับพิมพ์ว่า โสฬสปลุทานิ แต่ฉบับโบราณ ร. ๒ ว่า โสฬสปลุทานิ แปลว่า ๑๖ บัลละ คือ ๑๖ คำถึง ส่วนฉบับโบราณ ร. ๕ ว่า โสฬส จ ตูลา แปลว่า ๑๖ ตูละ ตูละหนึ่งเท่ากับ ๑๐๐ คำถึง

พุทธศาสนาของเราทั้งหลายครบ ๒๐๐๐ ปี พระธรรมมีกราช
 องค์หนึ่งในเกาะสี่หลั่น จะนำพระพุทธรูปกลับคืนมาที่นั่นอีก
 เมื่อพระอรหันต์กล่าวอย่างนี้ มหาชนทั้งหลายมีพระราชาและ
 ยพราชเป็นประธาน ได้ยินคำพยากรณ์แล้ว ต่างก็มีใจชื่นชม
 ยินดี ร้องตะโกนกันอย่างเริงร่าเข้ามือ แล้วช่วยกันหิ้วพระพุทธรูป
 ให้บริสุทธ์ เมื่อเสร็จแล้วอัญเชิญให้ประดิษฐานบนบัลลังก์
 ประเสริฐท่ามกลางมณฑปที่ตกแต่งแล้ว บุชชาด้วยเครื่องบูชา
 ลักการะทั้งปวงมีเทียนธูปของหอมพวงมาลัยเป็นต้น นิลองกัน
 เป็นครึ่งใหญ่ตลอด ๗ วัน ๗ คืน ครั้นนั้น เทวดา อสุร ครุฑ
 มนุษย์ นาค คนธรรพ์ สุบรรณ กิณร ถือกอกไม้ของหอม
 พวงมาลัย ธงชัย ธงปฏาก เป็นต้น งามวิจิตรต่างๆ นาๆ มา
 บูชาพระพุทธรูปนั้น ไซ้แต่เท่านั้น เทวดาจำนวนตั้งแต่ ๑๐
 ขึ้นไป จนถึงแสนโกฏิมากมาย เนรมิตกายเล็กเท่าอณู
 ปรมาณู เนรมิตขยายสายตาให้ยาวออกไป จากหมื่นจักรวาล
 มาเต็มอยู่ในจักรวาลเดียว ตั้งแถวเรียงกันตามลำดับระหว่าง
 เทวดามีภัย ระหว่างภัยมีคนธรรพ์ ระหว่างคนธรรพ์มีนาค
 ระหว่างนาคมีครุฑ ระหว่างครุฑมีกิณร ระหว่างกิณรมีกิณบุรุษ
 ระหว่างกิณบุรุษมีฉัตร ระหว่างฉัตรมีจามรทองคำ ระหว่าง
 จามรทองคำมีธงชัย ระหว่างธงชัยมีธงปฏาก ส่องเสียง
 บรรลือลั่นเอิกเริกเป็นเสียงเดียวกัน ต่างมาประชุมเพื่อคอยดู
 ปาฏิหาริย์แห่งพระพุทธ พินโลกทั้งสิ้นประหนึ่งว่าจะถล่มทะลาย

ด้วยเสียงสาธุการและเสียงดนตรีของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ส่วนพระพุทธรูปนั้น มีลักษณะท่าทางเหมือนราชสีห์จึงเรียก
ชื่อว่า พระสีหิงค^๑ อีกนัยหนึ่งลักษณะท่าทางของราชสีห์
เหมือนลักษณะท่าทางของพระผู้มีพระภาค จึงเรียกชื่อว่า
สีหิงค เมื่อเสร็จการฉลองแล้ว ในวันที่ ๘ จึงอัญเชิญมา
ประดิษฐานในห้องมณฑปที่บรรจุพระทันตธาตุ ด้วยเครื่อง
สักการบูชาอันใหญ่ยิ่ง

บริเนที่ ๒ การหล่อรูปพระพุทธสีหิงคองค์ประเสริฐ
จบแล้ว

บริเนที่ ๓

ตั้งแต่นั้นมา ประชมนชนทั้งหลายมีพระราชาและ
เสนาบดีเป็นต้น ได้บูชาพระสีหิงค ซึ่งมีลักษณะอันประเสริฐ
โดยเคารพ เทวดาทั้งหลาย มีอินทร์ พรหม เป็นต้น และยักษ์
นาครเหล่านั้น บูชารูปพระพุทธสีหิงคทุกคน

มีเทพ ๔ คน คือ สัมมเทพ กามเทพผู้มีฤทธิ์มาก
รามเทพ ลักษณะเทพ ได้รักษาคัมภีร์ของพระพุทธสีหิงคนั้น
ทุกเมื่อ

-
- ๑ ต้นฉบับท่านผู้ศรัทธาว่า สีห องค์กรว่า อวัยวะแห่งราชสีห์ เมื่อต่อศัพท์
แล้วจะเป็น สีหุค แต่ข้อจริงว่า สีหิงค ควรเป็น สีห อิงค แปลว่าลักษณะ
ท่าทางเหมือนราชสีห์ เฉพาะคำว่า อิงค แปลว่า กิริยาท่าทาง ลักษณะท่าทาง
ตรงกับภาษาอังกฤษว่า gesture

จากนั้นมานานปี ถึง พ.ศ. ๑๕๐๐ มีพระธรรมิกราช
องค์หนึ่งทรงพระนามว่า ไสยวงศ์ แปลว่า พระร่วงองค์ประเสริฐ
ครองราชสมบัติในนครสุโขทัย

เหตุที่มีพระนามว่า พระร่วงองค์ประเสริฐนั้น หมายถึง
ถึงการกระทำอย่างไร มีกิจการอย่างไร มีคุณสมบัติอย่างไร
จึงรู้ได้ว่าเป็นพระร่วงองค์ประเสริฐ

พระร่วงองค์ประเสริฐนั้น ทรงเป็นผู้ฉลาดในสนามรบ
มีพระกำลังมาก มีกำลังทหารมาก มีกำลังทรัพย์สมบัติมาก
มีกำลังอำนาจซึ่งเป็นผู้ที่ตระกูลสูง และมีกำลังสติปัญญา
เพราะฉะนั้น พระองค์จึงมีพระนามว่า พระร่วงองค์ประเสริฐ

พระองค์เป็นพระราชบิดาองค์กล้าเป็นเอก ไม่มี
แผ่นดินใดจะเทียม มีอาณาเขตตามลำแม่น้ำคง^๑ เรียงลำดับ
ไปทางเหนือจนถึงแม่น้ำน่านเป็นที่สุด และทางใต้อยู่รยาลงไป
ถึงนครศรีธรรมราชบุรี ประชาชนสุโขทัยอยู่เย็นเป็นสุข มั่งคั่ง
ด้วยสมบัติทั้งปวง

พระองค์มีพระนามอีกว่า พระร่วงนักรบ มีพระปรีชา
ฉลาด ทรงชนะอริราชศัตรู แวตล้อมไปด้วยราชตระกูล
ทั้งหลาย เล็ดจี่มายังชายทะเล ถึงนครของพระเจ้าศรีธรรมราช
พระองค์ กับ พระเจ้าศรีธรรมราช ได้ตรัสปราศรัยด้วยถ้อยคำ
ที่เป็นสารประโยชน์แก่กันและกัน

๑ แม่น้ำคง ฝรั่งเศสเรียก Salwin กันเขตพม่ากับไทยด้านใต้

พระร่วง ตรัสถามว่า หม่อมฉันมายังอาณาเขตของ
พระองค์ในที่นี้ เป็นที่นารัณมย์เปล็ดเพลิดด้วยทะเลยิ่งนัก มี
แคว่นแคว้นที่ติดต่อกับต่างประเทศและเกาะต่าง ๆ ทางไหนบ้าง

ครั้นตรัสถามดังนี้แล้ว พระเจ้าศรีธรรมราชจึงชี้
พระหัตถ์ทูลว่า พระราชาโน้นอยู่ที่คโน้น เกาะสี่หลอยู่ที่คโน้น

พระร่วงองค์กล้า ทรงสดับคำทูลของพระเจ้า
ศรีธรรมราชแล้ว จึงตรัสว่า ได้ยินว่าเกาะสี่หล มีพระพุท
ธศาสนารุ่งเรืองมีชื่อเสียงมาก พวกเราทั้งหมดสามารถจะไปยัง
เกาะนั้นได้หรือไม่

พระเจ้าศรีธรรมราชทูลว่า ทางที่จะไปเกาะสี่หลนั้น
ต้องใช้เรือสำเภาใหญ่ ช่าง ม้า รถ ไปไม่ได้

และในเกาะสี่หลนั้น มีพระพุทธรูปองค์หนึ่ง มีฤทธิ์มาก
อินทร์ พรหม เทวดา อสูร มนุษย์มีพระอรหันต์เป็นต้น ได้ช่วย
กันสร้างเสร็จในวันเดียว ประดิษฐานไว้ที่เกาะนั้น และบูชา
พระพุทธรูปองค์นั้นถ้วนหน้า ทุกวันทุกคืนเป็นนิจกาล

ทั้งยังมีเทพเจ้า ๔ องค์ คือ สุนเทพ รามเทพ
ลักษณเทพ กามเทพผู้มีฤทธิ์ รักษาพระพุทธรูปนั้น ทุกเมื่อ

พระร่วงองค์กล้า ทรงสดับคำทูลนั้นแล้วตรัสว่า ข้าแต่
พระองค์ศรีธรรมราช พระองค์รุ่งเรืองด้วยฤทธิ์อำนาจมากกว่า

หม่อมฉัน ถ้ากระไร พระองค์หาอุบายขู่พระราชอาเณสให้ล
ให้ละทิ้งความกระต้างถือตัว ด้วยพระขัณฑ์และอานุภาพของ
พระองค์ สักแต่จะให้ ได้พระพุทธรูปองค์ประเสริฐที่มีนามว่า
พระสิหิงค์ก็แล้วกัน พระองค์จงทำตามที่ว่านี้ทุกโอกาส เพื่อ
ให้หม่อมฉันได้บูชาพระพุทธรูป หม่อมฉันจะสนองพระคุณให้
ถึงพระทัย

พระเจ้าศรีธรรมราชทรงฟังพระราชดำรัสของพระร่วง
แล้ว จึงรวบรวมตระเตรียมเรือสำเภารรทุกเสียบึงกรงอันมีค่า
และจัดทูตส่งไป ทูตแล่นเรือสำเภาไปถึงแผ่นดินสีหล ได้เข้า
เฝ้าพระเจ้าสีหลราชาองค์ประเสริฐ ถวายเครื่องบรรณาการ
มีค่า แล้วทูลถึงพระปรีชาฉลาดของพระร่วงองค์นี้ว่ามีฤทธิ์
มีกำลัง มีความเข้มแข็ง มีเดช มีอุบายมาก แล้วถวายพระราช
สาส์นแจ้งความประสงค์ของพระร่วงที่จะผูกสัมพันธ์ไมตรีอันดี
งาม ประารณาพระพุทธรูปองค์ประเสริฐ เพื่อให้พระเจ้า
สีหลมอบพระพุทธรูปไปบูชา

ครั้นนั้น พระราชาสีหล ได้ฟังคำของทูต และทรงทราบพระราช
สาส์นแล้ว มีพระทัยยินดีเคลิบเคลิ้ม ตรัสถามชนรุ่นเก่า ๆ ว่า แต่ก่อน
เราไม่เคยได้ยินคำเช่นนั้น เพิ่งจะมาได้ยินได้วันนี้ และก็พระพุทธรูปองค์
ประเสริฐของเรานั้น ควรจะให้เขาไปหรือไม่ ชนเหล่านั้น ทูลว่า ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้ยินเรื่องราวที่เล่ากันสืบ ๆ มาว่า พระอรหันต์
๒๐ องค์ กล่าวพยากรณ์ไว้ว่า พระพุทธรูปองค์นี้ จะไปชมพุกทวีป ทวน

กระแสน้ำขึ้นไปโดยลำคับจนถึงต้นกำเนิดแม่น้ำ ยังมีพระธรรมิกราช
องค์หนึ่งในประเทศนั้น ทรงพระปรีชาฉลาดในการสร้างสมบุญกุศล จะต่อ
นิวพระหัตถ์ของพระพุทธรูปให้บริสุทธิ์ ทรงปฏิบัติบำรุงตลอดพระชนมายุ
ครั้นพุทธศาสนาของเราทั้งหลายครบ ๒๐๐๐ ปี จะมีพระธรรมิกราช
องค์หนึ่งครองราชสมบัติในนครสี่หลั่น อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับคืน
มายังเกาะสี่หลั่น โบราณท่านว่าไว้ ดังนี้ แต่บัดนี้ การให้พระพุทธสิหิงค์
แก่เขาเหล่านั้น จะควรหรือไม่ ขอพระองค์ทรงพิจารณาทราบด้วยพระองค์
เองเถิด ขอเดชะ

พระเจ้าสี่หลั่น ได้ทรงฟังคำกราบทูลนั้นแล้ว จึงตรัสว่า เรา
จะยอมให้ แล้วทรงบูชาพระพุทธสิหิงค์ตลอด ๗ วัน ผู้ประพันธ์เมื่อจะแสดง
ข้อความนั้น จึงกล่าวเป็นคาถาว่า

ครั้นนั้น พระราชาสี่หลั่น ทรงสัคยราชสาสน์ มีพระทัย
ชื่นบานเฟื่องฟูเป็นอย่างยิ่ง ทรงเล็งดูบูชาพระภิกษุสงฆ์
ในนครของพระองค์ ทรงบูชาพระพุทธสิหิงค์ตลอด ๗ วัน ๗ คืน

ครั้นพระองค์ทรงบูชาดังนี้แล้ว จึงทรงอัญเชิญพระ
พุทธสิหิงค์ ตั้งพระทัยอธิษฐานว่า ข้าแต่พระสัพพัญญูพุทธ
ผู้เจริญ บัดนี้มีพระธรรมราชาองค์หนึ่ง ปราบกฎพระนามว่า
พระร่วงผู้ทรงชัย มีอิทธิฤทธิ์และความเข้มแข็ง ประกอบด้วย
ศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาของพระองค์ พระร่วงเจ้านั้น ตรัสสั่ง
ให้พระเจ้าศรีธรรมราชาอัญเชิญพระองค์ไปบูชาเพื่อประโยชน์

เกอกุล สาธุ ขอพระองค์เสด็จไปยังชมพูทวีปเพื่ออนุเคราะห์
พระร่วงเจ้านั้น อนึ่ง ในเวลาเสด็จไป ขอให้โปรดทรงแสดง
ปาฏิหาริย์แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น ให้เจ้านายทั้งหลายมี
พระร่วงองค์กล้าหาญเป็นประมุขได้เห็นปาฏิหาริย์ของพระองค์

ครั้นพระเจ้าลลิตาธิษฐานดังนี้แล้ว จึงอัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์
องค์ประเสริฐไปถวายเครื่องบูชาพิเศษเป็นอันมาก ประดิษฐานไว้บนบัลลังก์
ประเสริฐซึ่งได้ตกแต่งแล้วท่ามกลางลำเรือสำเภาประเสริฐที่ได้ประดับ
ประดาไว้ ทรงนมัสการแล้ว จักราชบรรณาการอีกส่วนหนึ่งมอบกับมือ
ราชทูตแล้วเสด็จกลับนคร

ครั้นนั้น พวกคนเรือแล่นเรือสำเภาไป ถึงกลางสมุทร สายชกใบ
บนเสากระโดงก็ลัดไม่ได้ สายสมอก็ทอดลงไม่ได้ เรือกระแทกหิน
โสโครกได้น้ำแตกละเอียดเป็นจุนไป คนจมน้ำเป็นเหยื่อเต่าปลาหมด ส่วน
พระพุทธรูปสี่องค์ ตกน้ำแต่ไม่จมน ลอยอยู่บนผิวน้ำ มีอาภากรนั่งอยู่ตามธรรมดา
เป็นที่งามประทัยใจด้วยสิริวิลาส บ่ายพระพักตร์ลอยมายังรัฐของพระเจ้า
ศรีธรรมราช

กาลนั้น เทวดาประจำสมุทรและเทวดาประจำอากาศไปประชุม
กันหมดที่เทวสมาคม จึงมิได้ช่วยป้องกันรักษาพระพุทธรูปสี่องค์ น่าจะมี
ฝ่ายถามฝ่ายตอบในกรณีนี้ คือฝ่ายถาม จะถามว่า พระพุทธรูปสี่องค์ลอยน้ำ
ได้นั้น เป็นด้วยการแสดงฤทธิ์ของเทวดาใช่ไหม? ฝ่ายตอบ จะตอบว่าไม่ใช่
ถามว่า ทำไมจึงไม่ใช่? ตอบว่า ถ้าเป็นด้วยการแสดงฤทธิ์ของเทวดา

เทวคาเหล่านี้ก็จะถูกเทวคาด้วยกัณติเตียนว่า ทำไมละทั้งพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์
 องค์ประเสริฐ ปล่อยให้ลอยอยู่กลางสมุทร และทั้งจะต้องขาดประชุมเทว
 สมากมด้วย เพราะฉะนั้น จึงไม่ใช่การแสดงฤทธิ์ของเทวคา ถามว่า
 ถ้ากระนั้น เป็นการแสดงฤทธิ์ของใคร ? ตอบว่า เป็นการแสดงฤทธิ์ของ
 พระพุทธรูปสี่หิ๊งค์เอง ถามว่า ถ้าพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์มีฤทธิ์อำนาจ ทำไมจึงไม่
 ค้ำครองรักษาคนที่เขามาอัญเชิญพระองค์ท่าน ปล่อยให้เขาถึงความฉิบหาย
 ล้มตาย แม้พระองค์ท่านก็ต้องลอยอยู่กลางสมุทร จะไม่ใช่การแสดงฤทธิ์
 ของพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์กระมัง ? ฝ่ายตอบ จะตอบว่า การฉิบหายล้มตายของ
 คนเหล่านี้ เป็นด้วยบุพพกรรม (กรรมเก่า) ของเขาเองโดยแท้ พระ
 พุทธรูปสี่หิ๊งค์ค้ำครองรักษาคนเหล่านั้นในทะเลไม่ได้ จริงอยู่ ขึ้นชื่อว่า
 บุพพกรรม แม้เมื่อพระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่ ก็ไม่สามารถจะห้ามได้
 เหมือนพระเจ้าวิภูฏะรบกับศากยะราช พระศาสดาของเราทั้งหลายห้าม
 กษัตริย์ทั้ง ๒ ฝ่าย ถึง ๒ ครั้ง ก็ไม่สามารถจะห้ามได้ พระศาสดาเสด็จกลับ
 กษัตริย์ศากยะทั้งหลายจึงตายหมด พระเจ้าวิภูฏะเสด็จกลับพร้อมด้วย
 กองทัพ นอนที่หาดทรายในแม่น้ำอจิรวดี พอตกก็ฝนตกห่าใหญ่ท่วมผู้คน
 เหล่านั้นตายหมด แล้วยังถูกกระแสน้ำพัดพาไปในสมุทร และเดี๋ยวนี้ พระ
 พุทธรูปสี่หิ๊งค์ไม่มีชีวิต แต่มีฤทธิ์ ก็ด้วยแรงอธิษฐานของพระอรหันต์ แรง
 อธิษฐานของพระเจ้าสีหฬ และแรงศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธ ไม่ใช่
 ลำพังองค์ท่านเอง เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่อาจค้ำครองรักษาพวกเหล่านั้น
 ได้ ครั้นแล้ว ฝ่ายถามไม่รู้จะถามอย่างไรต่อไป ก็ยอมรับว่าถูกแล้ว เป็น
 เรื่องปาฏิหาริย์ของพระสี่หิ๊งค์

ในกาลเมื่อพระพุทธสิหิงค์มาใกล้แคว้นศรีธรรมราชวันนั้น
เทวคาประจำสมุทรกลับมาจากสมาคม เห็นพระพุทธสิหิงค์แล้วจึงเข้าเฝ้า
บอกพระเจ้ากรุงศรีธรรมราชว่า ข้าแต่ महाराज พระองค์ส่งราชทูตข้อ
นั้นไป ขอพระพุทธรูปสิหิงค์ในสำนักพระเจ้าสีหฬ พระเจ้าสีหฬทรงบูชา
พระสิหิงค์องค์ประเสริฐตลอด ๗ วัน แล้วอัญเชิญมามอบกับมีอราชทูต
ฝ่ายราชทูตอัญเชิญพระสิหิงค์มาถึงกลางสมุทร เรือแตก คนเหล่านั้น
ตายหมดในสมุทร แต่รูปพระสัพพัญญูพูนั่งลอยมาบนผิวน้ำอีก ๓ วัน
จากวันนั้น ก็จะมีมาถึงที่นี้ พระองค์จึงเตรียมเรือไว้ต้อนรับด้วยเครื่อง
สักการะโดยท่วน ครั้นกล่าวดังนี้แล้วก็หายไป พระเจ้าศรีธรรมราช
ต้นบรมทศด้วยอานุภาพเทวคา จึงทรงเรียกประชุมพวกราชเรือโดยท่วน
จัดเรือสำเภายี่สิบห้าลำหนึ่งกับเรือเล็ก ๗ ลำ บรรทุกเครื่องบูชาสักการะ
พร้อมสรรพให้ไปค้นหาพระพุทธรูปสิหิงค์ คนเหล่านั้นเห็นพระพุทธรูป
องค์ประเสริฐนั่งอยู่บนผิวน้ำ ต่างก็มีใจเต็มตันไปด้วยความปีติ นมัสการ
แล้วช่วยกันยกพระพุทธสิหิงค์ขึ้นประดิษฐานบนอาสนะที่ตกแต่งไว้
กลางลำเรือสำเภายี่สิบห้าลำแล้วแล่นเรือกลับ เมื่อเวลาจะมาได้ใช้เรือเร็ว
ลำหนึ่งล่องหน้าไปทูลข่าวนั้นแก่พระเจ้าศรีธรรมราช

พระเจ้าศรีธรรมราชทรงทราบข่าวนั้นแล้ว ทรงพระโสมนัส
อย่างยิ่ง ยกพระหัตถ์ขึ้นเหนือพระเศียรถวายนมัสการ เมื่อสรรเสริญ
พระคุณของพระพุทธรูป จึงตรัสว่า

โอโห พุทธคุณ นาม	อุปเมโย อจินตโย
อญจ พุทธรูป โข	นิชชีโว นิจฺโโล สติ
ภิกขุ ภินฺนาย นาวาย	ธาวนฺโต อากฺโต มม
อิโต ยาว ชีวนฺโตหิ	อิมสฺส สรณํ คม
ธมฺมสฺส สรณญาปี	สํมสฺส สรณํ คมาตี ฯ

โอ ! พระพุทฺธคุณ หาที่เปรียบมิได้ คิดไม่ถึง
 พระพุทฺธรูปองค์นี้แล ปราศจากชีวิต เคลื่อนเองมิได้ แต่เป็น
 ตังวามีสติ เห็นภายในวิภูษังสาร เมื่อเรือแตกยังลอยมาหา
 เราได้ ตังแต่นั้นต่อไปตลอดชีวิต เราขอยึดถือพระพุทฺธ
 พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พักพิงไว้เถิด ฯ

ครั้นทรงสรรเสริญพระพุทฺธคุณอย่างนั้นแล้ว ทรงจัดแจงการ
 รับรองไว้ท่า คอยการมาของพระพุทฺธสีหิงค์ ครั้นถึงวันที่ ๓ เรือบรรทุก
 พระพุทฺธรูปมาถึงท่าเรือ คนเหล่านั้นจึงกราบทูลให้ทรงทราบ พระองค์
 บำเพ็ญประกาศชาวเมืองให้ถือเครื่องบูชาของหอมและดอกไม้เป็นต้น ทรง
 จัดเครื่องบูชาพิเศษเป็นอันมากเป็นต้นว่าหม้อทองหม้อเงินเต็มไปด้วยของ
 หอมดอกไม้และผงจันทร์ และมีจามร พัดใบก ฉัตร ธงชัย ธงปฏาก
 ล้วนแต่ทำทองคำเงินประดับด้วยรัตนะ ๗ ประการ และเครื่องดนตรี
 มีองค์ ๕ พิณ ตะโพน เบิ่งมาง กลองทัด สังข์ บัณเฑาะ อื่นเป็นเครื่อง
 ประโคม เสด็จออกจากนครพร้อมด้วยกองทัพจำนวนมากเสด็จไปยังท่าเรือ

ครั้นถึงแล้วเสด็จลงจากราชยานประณมหัตถ์ถวายนมัสการบูชาแล้ว
ครั้นทูลพระพุทธลีลึงค์เหมือนทูลพระทศพลครั่งทรงพระชนม์อยู่ว่า

ภนฺเต สพฺพบุญสมฺพุทฺธ สาธุ อากมฺนิ ตว
อิธ เทวมนุสฺसानํ มมาทินานุกมฺปิตุํ
อปิจฺจ สาสนํ ตฺยฺหํ ปณฺจวสุสสฺสสฺสํ
อภิวทฺตมฺหํ สพฺเพสํ รงฺคราชุนมมาทินนฺติ ฯ

ข้าแต่พระสัพพัญญูพุทธผู้เจริญ การเสด็จมาของ
พระองค์เพื่อทรงอนุเคราะห์เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายในที่นี้มี
ข้าพระพุทธเจ้าเป็นต้น เป็นการดีแล้ว อนึ่ง คำสอนของพระองค์
จงจำเริญอยู่ตลอด ๕๐๐๐ ปี เพื่อเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
มีพระร่วงเป็นอาทิ ฯ

พระเจ้าศรีธรรมราช ทูลพระพุทธรูปลีลึงค์ทั้งนี้แล้ว ถวาย
นมัสการอัญเชิญให้ประทับฐานบนวาทองแล้ว อัญเชิญเข้าสู่ภายในนคร
ด้วยเครื่องบูชาสักการะพิเศษ ประทับฐานไว้บนบัลลังก์อันประเสริฐ
กลางมณฑปที่ตกแต่งไว้ในพระลานหลวง

บริเฉทที่ ๓ นิทานพระพุทธรูปลีลึงค์เสด็จมาถึงชมพูทวีป

จบแล้ว

บริเฉทที่ ๕

ครั้นนั้น พระราชา อปราช บุพราช ราชบุตร เทวี และนางสนม
กำนัล แวดล้อมด้วยกลุ่มประชาชนทั้งหมดและเสนาข้าราชการ บูชาพระ
พุทธสิหิงค์ตลอด ๗ คืน ๗ วัน ด้วยเครื่องบูชาพิเศษต่างๆโดยราชานุภาพ
ของพระองค์ และเทวดาทั้งหลาย มี อินทร์ พรหม เป็นต้น ไปรยปราย
เครื่องบูชาสักการะทิพย์ให้ตกจากอากาศจุลสายฝนลงมาบูชาองค์พระพุท
ทสิหิงค์ พระเจ้าศรีธรรมราชทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์อัศจรรย์นั้นแล้ว
มีพระทัยเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง จึงเปล่งพระอุทานตรัสว่า

สพลัม มม ชาตี หิ เทวคुरु
สพลัม นยน์ มม โลกนาถ
ยทิทํ ตว สาสนมุทธริตํ
อกรํ มหิตํ ตว ปุชเนยฺยํ
มมานุกมฺปาย กโรตุ ฆนฺเต
สปาณฺนิหาเร ชนกายมชฺฌเ
สุขาย หิตาย ชนสุส วฑฺฒเ
ปาเปตุ สกฺเค ปวเร ทิพฺเพ จาติ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
การเกิดของข้าพระพุทธเจ้านี้ว่ามีผล ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นทพ
ของโลก นัยน์ตาของข้าพระพุทธเจ้า นี้ว่ามีผล ข้าพระพุทธเจ้า
ได้ยกย่องรื้อฟื้นศาสนาของพระองค์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้า

ได้ทำการสมโภชฉลองและบูชาพระองค์แล้ว ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ขอพระองค์ได้โปรดอนุเคราะห์เอ็นดูข้าพระพุทธเจ้า
ขอได้โปรดแสดงปาฏิหาริย์ท่ามกลางประชุมชนเพื่อเจริญสุข
ประโยชน์ของประชาชน ขอให้เขาถึงสรวงสวรรค์ชั้นทิพย์อันประ
เสริฐ เทอญ ฯ

ขณะเมื่อพระเจ้าศรีธรรมราชกำลังอาราธนาอย่างนี้ พระ
พุทธรูปลีลึงค์ได้ลอยจากบัลลังก์ประเสริฐที่ประดิษฐานอยู่ ขึ้นสู่อากาศ
ประดิษฐานอยู่ในท้องฟ้าเปล่งรัศมี ๖ ประการไปทั่วทุกทิศด้วยแรงคำ
พยากรณ์เต็มของพระอรหันต์ ๒๐ องค์ และด้วยแรงอธิษฐานของพระเจ้า
ลีลล หมู่มหาชนเห็นปาฏิหาริย์นั้นแล้วต่างก็ยกกระพุ่มมือประณมเหนือ
ศีรษะของตน สรรเสริญพระพุทธคุณ โบกผ้าแซ่ส้องสาธุการกระทำ
บูชาสักการะ

ฝ่ายพระเจ้าศรีธรรมราช ทอดพระเนตรเห็นปาฏิหาริย์นั้นแล้ว
ได้ถวายนมัสการแล้วลุกขึ้นเสด็จไปยังกองทัพของพระร่วงองค์ประเสริฐ
โดยด่วน ครั้นเล่าเรื่องราวทั้งหมดทูลถวายพระร่วง พระร่วงได้ทรงฟังแล้ว
มีพระทัยเปี่ยมไปด้วยปีติ ทรงยกอัญชลีขึ้นเหนือพระเศียร สรรเสริญ
พระพุทธคุณ ทรงบำวประกาศพลินาทรงให้ถือเครื่องบูชา พระองค์
แวดล้อมไปด้วยอุปราช บุพราช และหมู่อำมาตย์มีนายทหารผู้กล้าหาญ
เป็นหัวหน้า เสด็จเข้าไปในเมืองศรีธรรมราช ทรงดำเนินด้วยพระบาท

แหงนพระพักตร์ทอดพระเนตรดูเบื้องบน ทรงทำอัญชลีเห็นพระเคียร
ถวายนมัสการพระพุทธสิหิงค์องค์ประเสริฐ เมื่ออาราธนาให้เสด็จลงมา
ได้ตรัสเป็นคาถาว่า

ภนฺเต ภนฺเต โลกนาถ	ภนฺเต โลกมหิทธิกัม
อหนฺตํ ติภวเสฏฺฐิ	ปณฺนามิ อิตฺ ปุเร ฯ

อหนฺตํ กตฺตูกาโมมฺหิ	อาราเชตฺวา ภวาลเบ
ชมฺพุทฺธิปมฺนุสฺสานํ	เทวานญฺจานุกมฺปิตุํ ฯ

ยวตา สาสนา ตฺยํ	ติฏฺฐนฺติ อภิวฑฺฒิตุํ
มม วาเส สฺวโทยฺยํ	อภิมมฺตรํ อิตฺ ฯ

อมฺหากิ อนุกมฺปาย	กจฺจนฺตํ สิริยา ชลํ
จิโน โอรุญฺห เม สีสเ	นีสิติ ชนสมฺมุเขติ ฯ

ข้าแต่พระผู้เป็นที่พึ่งของโลก ข้าแต่พระผู้ทรง
มหิทธิฤทธิ์ในโลก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้าขอ
นมัสการพระองค์ผู้ประเสริฐในสามภพ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะ
อาราธนาอัญเชิญพระองค์จากที่นั้ไปประดิษฐานอยู่ในเมืองโน้น
เพื่อทรงอนุเคราะห์ให้มนุษย์ชาวชมพูทวีป และเทวดาทัน้หลาย
คราวเท่าที่ ศาสนาของพระองค์ดำรงอยู่เพื่อความเจริญ เมือง
สุโขทัยเป็นที่อยู่ของข้าพระพุทธเจ้า นั้รรมย์ยิ่งกว่าเมืองนั้
ขอพระองค์โปรดเสด็จไปเพื่อทรงอนุเคราะห์ ข้าพระพุทธเจ้า

ขอพระพุทธผู้ร่งเรื่องด้วยพระสิริวิลาส จงไปรกลงมาประทับ
บนคัณษะเข้าพระพุทธเจ้าค่อหน้ามหาชนเถิก ฯ

ขณะเมื่อพระร่วงเจ้าอาราธนาอย่างนี้ พระพุทธรูปองค์ประเสริฐ
เสด็จลงมาจากอากาศประดิษฐานบนพระเคี้ยวของพระองค์ ครั้นนั้น ประ-
ชาชนชาวเมือง ทั้งในเมืองนอกเมืองและเหล่าทหารเป็นอันมาก ได้กระทำ
สักการด้วยเสียงกึกก้อง พระร่วงเจ้าทรงอัญเชิญพระพุทธรูปสี่หิ้งคั่นด้วย
พระเคี้ยวไปประดิษฐานบนวอทอง ห้อมล้อมด้วย พระราชา อุปราชา มือกอง
ทหารมากมายเหลือประมาณ พร้อมด้วยเครื่องบูชาสักการมากหาประมาณ
มิได้ ทรงอัญเชิญพระพุทธสี่หิ้งคัมาสู่เมืองสุโขทัย ดังนั้น ท่านผู้ประพันธ์
เมื่อจะแสดงข้อความนั้น จึงกล่าวเป็นคาถาให้เกิดรสในการฟังว่า

อติราชวโร วรพุทธรูป

ขณน โอตรํ สิริสา วหนโต

กณฺณการขจิตฺเต วิมเล สิตเล^๑

สิวิกา ปวเร นิสีทาปิ ตํ

ฯ เปฯ

พระราชาผู้ประเสริฐยิ่ง (พระร่วงเจ้า) ทรงอัญเชิญ
พระพุทธรูปองค์ประเสริฐ ซึ่งลงมาจากอากาศในทันใดนั้น ด้วย
พระเคี้ยว นำมาประดิษฐานบนวออันประเสริฐ ชุ่มเย็น สอาด
หมดจด ประดับด้วยช่อฟ้า แวดล้อมด้วยตะโพน บัณเฑาะ

๑. น่าจะเป็น สุตเล ซึ่งแปลว่า มีพื้นอย่างดี

สิ่งซึ่ง กลองขนาดใหญ่เช่นกลองทัก เหลือที่จะประมาณ และ
แวล้อมด้วยการผ่อนรำซึ่งบรรเลง หาประมาณมิได้ มี
เจ้านาย ข้าราชการ ทหารผู้องอาจกล้าหาญจำนวนมากนับ
ไม่ถ้วน ทั้งมี ทหารรถ ทหารม้า ทหารช้าง ทหารราบ
จำนวนมากเหลือประมาณสุดที่จะพูดได้ แวล้อมเป็นกระบวน

พระราชผู้ประเสริฐ พร้อมด้วยกระบวนกองทัพหา
ประมาณมิได้ ทรงบำเพ็ญพระกุศลสุดที่จะประมาณ ทรง
อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์องค์ประเสริฐมาถึงเมืองสุโขทัยด้วย
พระทัยว่าเรงยินดีเป็นอย่างยิ่ง ฯ

ครั้นถึงแล้ว โปรดให้สร้างวิหารอันสมควร ตกแต่งเสร็จแล้ว
ประดิษฐานพระสิหิงค์ไว้ในวิหารนั้น ทรงตั้งเครื่องบูชาทั้งมวล เช่น ประทีป
รูป ของหอม และพวงมาลัย ทรงบูชาเป็นนิจกาล

นิทานพระสัพพัญญูพุทธรูปสิหิงค์มาเมืองสุโขทัย ฟังทราบ
ดังได้กล่าวมาแล้ว

บริเฉทที่ ๔ จบ

บริเฉทที่ ๕

ต่อจากนั้นเวลาล่วงเลยมานาน พระร่วงนักรบตีวงศ์
ราชบุตรของพระองค์ทรงนามว่า พ่อขุนบาล (เมือง) ครอง
ราชสมบัติตามลำดับ พ่อขุนบาลทรงบูชาพระพุทธสิหิงค์ด้วย

ความเคารพ ทรงมั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรม^๑ เมื่อสิ้นบุญ
แล้วก็ทิวงคต พระราชบุตรมีพระนามปรากฏว่าลิไทย ได้เป็น
พระราชารองราชสมบัติอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธสิหิงค์โดย
ความไม่ประมาท เพื่อให้ประติษฐานอยู่ได้นาน พอสิ้นบุญก็
ทิวงคตเช่นเดียวกัน

พระราชบุตรของพระเจ้าลิไทยปรากฏพระนามว่า เจ้า
น้ำท่วม เมื่อสิ้นบุญแล้วทิวงคต ต่อจากนั้นมาถึงกษัตริย์พระ
นามว่า อัครถลือไทย^๒ ครองราชสมบัติในสมัยนั้น พระองค์
ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม มีพระเกียรติยศปรากฏพระ
นามว่า พระธรรมราชา พระองค์ทรงทะนุบำรุงพระพุทธรูป

๑ ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติ ๑๐ อย่างได้แก่ ทาน
การให้ สัด การประพฤติสุจริตทาง กาย วาจา บริจาค การเสียสละ อาชวะ
ความซื่อตรง มัททวะ ความอ่อนโยน ตปะ การประพฤติความเพียรทำประโยชน์
อภิกโรธ ความไม่โกรธ อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน จันติ ความอดทน เมตตา
ความมีไมตรีจิตรักใคร่

๒ ลำดับวงศ์พระร่วง ตามศิลาจารึก มีดังนี้

(๑) พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ตรงกับในนิทานพระพุทธรูปชื่อว่า รัตนโกเช่ง
แปลว่าพระร่วงนักรบ

(๒) พ่อขุนบานเมือง พ.ศ. — ๑๘๒๑

(๓) พ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๒๑ ถึงประมาณก่อน พ.ศ. ๑๘๓๓

(๔) พระเจ้าเลอไทยหรืออุทกโศตตราช คือ เจ้าน้ำท่วม หรือ พระยาจมน้ำ
ในนิทานพระพุทธรูป ท่านผูกศัพท์มคธว่า อุทโกสิโต นาม ราชา

(๕) พระยาเลอไทย หรือ พระมหาธรรมราชาลิไทยที่ ๑ (ทรงแต่งไตรภูมิ
พระร่วง) ครองราชสมบัติ ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๕๐—๑๘๖๔

(๖) พระยาไสยลือไทย พ.ศ. ๑๘๖๔

สิทธิ์เป็นนิกาล พระองค์ทรงบำรุงพระพุทธ พระธรรม พระ
สงฆ์ ทรงปกครองไม่เบียดเบียนราษฎร ทรงศึกษาพระไตรปิฎก
และอรรถกถา ถึงวันพระ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ กระทั่งวันพระ ๘ ค่ำ
ทรงรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๑๐ บ้าง เสมอมา พระองค์ทรงปกครอง
แคว้นแคว้นและชนบทเหมือนพระร่วงทรงปกครองมาแล้ว

ครั้นนั้น พระราชานครอยุธยา ทรงพระนามว่า รามา
ธิปไตย^๑ เห็นว่าพระธรรมราชาประมาท เป็นโอกาสแล้ว จึงเสด็จ
ไปจากนครสองแคว^๒ เข้าโจมตียึดเมืองสุโขทัยได้ แล้วมอบ
ให้พระราชาบุตร พระนามว่า เจ้าเดช^๓ ครองครอง พระองค์
เสด็จกลับอยุธยา

พระเจ้าอัครถะลือไทย ทูลขอพระเมตตาจิตเพื่อไถ่คืน
ไปครองครองเมืองอีก พระรามาธิปไตยโปรดให้ทำสำญยาน
แล้วประทานเมืองสองแควให้ครองครอง

พระเจ้าอัครถะลือไทย อัญเชิญพระสิทธิ์ไปด้วย บุก
อยู่ในนครสองแควเป็นนิกาล พระองค์ตั้งอยู่ในธรรม ครอง
ครองราชสมบัติตลอดพระชนม์ เมื่อสิ้นบุญแล้ว พระองค์ก็

๑ พระรามาธิบดี (พระเจ้าอู่ทอง) พ.ศ. ๑๘๕๓—๑๘๑๒

๒ นครสองแคว คือ เมืองพิษณุโลก

๓ เจ้าเดช ในหนังสือจินกาลมาลีปกรณ์ว่า วัดติเดช คือ ขุนหลวงพะงั่ว ต่อมา
ได้เสวยราชย์ในอยุธยา ทรงพระนามว่า บรมราชาธิราชที่ ๑ เจ้าเดชไม่ใช่พระ
โอรสของพระรามาธิบดี แต่เป็นพี่พระมเหสีของพระรามาธิบดี ส่วนพระโอรส
ของพระรามาธิบดีนั้น คือ พระราเมศวร

ทิวังคต นครสองแควกลับตกมาเป็นราชสมบัติของพระราม
าธิปัตย์อีก และพระรามาธิปัตย์ ทรงรับพระสิหิงค์องค์ประเสริฐสูง
เรื่อใหญ่ไปประดิษฐานบนอาสนะร่วมกับพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์
มากองค์ด้วยกันในเมืองอยุธยา มีเครื่องบูชาสักการะเป็นอัน
มาก เพราะฉะนั้น คนภายนอกจะสังเกตเห็นว่า พระพุทธรูปสิหิงค์
ต่างจากพระพุทธรูปธรรมดา ย่อมรู้ได้ยาก

นิทานพระสิหิงค์องค์ประเสริฐออกจากนครสุโขทัยมาถึงเมือง
อยุธยา ฟังทราบดังใดกล่าวมาแล้ว

บริเวณที่ ๕ จบ

บริเวณที่ ๖

สมัยนั้น พระราชาองค์หนึ่ง พระนามว่า ญาณทิส ครองราช
สมบัติในเมืองกำแพงเพชร พระองค์มีปรีชาญาณ ตั้งอยู่ในธรรม ได้
สดับเกียรติคุณพระพุทธรูปสิหิงค์องค์ประเสริฐ สมบูรณ์ด้วยสักการะและมี
อานุภาพมาก ใครได้พระพุทธรูปสิหิงค์มาเป็นที่สนิหิตเชื่อของพระองค์ จึง
ทรงนึกแนะความลับกับพระราชมารดาของพระองค์ซึ่งมีนามว่า แม่หลวง^๑
ผู้ประกอบด้วยเบญจกัลยาณี มีความงาม ๕ อย่าง^๒ ฉลาดในมารยาทหญิง

๑ ท่านผูกศัพท์มคธว่า ราชมารดา

๒ งาม ๕ อย่างคือ ๑ เกศกัลยาณ ผงงาม ๒ มงฺกัลยาณ เนืองงาม หมายถึง
ริมฝีปาก ขอบตา เหงือก เนื้อได้เลื่อมมีสีแดงสด ๓ อัญญิกัลยาณ กระจกงาม
หมายถึงฟัน ขาวสะอาด ๔ จวักกัลยาณ ผิวงาม หมายถึง ผิวขาว ถ้าผิวดำสีเหมือน
ดอกบัวเขียว ถ้าผิวขาวสีเหมือนดอกกัณณิการ ๕ วยกัลยาณ วัยงาม หมายถึง
จะมีบุตรเท่าไร ก็แลดูยังเป็นสาวรุ่น ไม่ชด

สามารถประเล้าประโลมผูกใจผู้ชายได้ พระองค์ใคร่จะให้ปฏิบัติบำรุงพระ
รามายิบัติ จึงส่งไปอยูชยา พระรามายิบัติทอศพระเนตรเห็นแม่หลวง
ประกอบไปด้วยสิริวิลาสก็มีพระทัยรักใคร่ จึงทรงทำความสนิทสนมคุ้นเคย
แล้วก็ได้อยู่ร่วมมรดกสามัคคีกัน ครั้นนานเข้าได้รับความสนิทสนมกันยิ่งขึ้น
แม่หลวงเห็นพระรามายิบัติผูกสมัครรักใคร่คนแล้วจึงทูลในเวลาประทับทรง
พระลำราญว่า ขอเคชะพระบารมีปกเกล้า ฯ ในเมืองกำแพงเพชรไม่มี
พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ไว้สำหรับกราบไหว้ หม่อมฉันทูลขอพระพุทธรูป
สัมฤทธิ์สักองค์หนึ่งในพระราชสำนักของพระองค์ เพื่อชาวเมืองเขาจะได้
กราบไหว้บูชา พระราชาทรงสดับคำทูลนั้นแล้ว กำลังทรงพระเส่นหา
กำเรียวรัก จึงตรัสว่า เลือกเอาตามใจชอบเถิดแม่คุณ นางทูลขอบพระทัย
แล้ว ยังคมพระราชา ถือเครื่องสักการะมีเทียน ธูป ของหอม และพวงมาลัย
ไปยังหอพระพุทธรูป นางบอกกับคนรักษาคูแลพระพุทธรูปคนหนึ่งว่า นี่นะ
พ่อ พระราชาประทานพระพุทธรูปองค์หนึ่งให้แก่เรา ควรจะเอาองค์ไหน
ดี คนเฝ้าพระพุทธรูปพูดว่า ข้าแต่แม่เจ้า แม่เจ้าชอบองค์ไหน ก็เอาองค์
นั้นไปเถิด แม่หลวงไม่รู้จักพระสีหิงค์จึงให้ทอง ๑ พัน^๑ แก่ผู้เฝ้าพระพุท
ธรูปขอให้บอกความลับ คนเฝ้าพระพุทธรูปรับทองด้วยความโลภ จึงบอกพระ
สีหิงค์แก่นาง นางสังเกตพระสีหิงค์แม่นยำดีแล้ว จิตเรือ ๓ ลำ คอยรับ
ช่วงต่อ ๆ กันเป็นทอด ๆ รอเตรียมไว้ นมัสการพระพุทธรูปสีหิงค์แล้ว
อัญเชิญลงเรือรีบส่งไปให้บุตรของนาง ครั้นส่งไปแล้ว นางให้เรือลำหนึ่งล่อง
หน้าไปแจ้งแก่พระญาณทิสก่อน ฝ่ายพระญาณทิส ทราบความลับนั้นแล้ว

๑ ทอง ๑ พัน ประมาณหนัก ๘๐ บาท ๑ พันตรงกับ ๑ ชั่ง

จึงลงเรือไปต้อนรับ พักอยู่ที่นครเทวปุระ^๑ คอยเรือพระพุทธรูปสี่หิ้ง^๒จะมาถึง เมื่อเรือพระพุทธรูปมาถึงแล้ว ถวายนมัสการบูชาพระผู้มีพระภาค
อัญเชิญทวนกระแสน้ำนำมาประดิษฐานในเมืองกำแพงเพชร บูชาด้วย
เครื่องบูชาทั้งปวงโดยเคารพ ถวายนมัสการพระผู้มีพระภาคแล้ว เปล่ง
อุทานว่า

สพล ^๒ วต เม อาสั	สพล ^๒ มม จินติตั
สาย์ ปาโตภิปตฺถेमิ	สี่หิ้งคั ภริตุ สทา ฯ
อิทานิ โส มโนโร	มตฺถกั ปาปฺณาติ เม
อิโต ปญฺชายิมิ พุทฺธั	ลภามิ ภริตุ ภียุโยติ ฯ

ความหวังของข้าพเจ้า สำเร็จผลแล้วหนอ ความคิด
ของข้าพเจ้า สำเร็จผลแล้ว ข้าพเจ้าปรารถนาทุกเช้าทุกเย็น
เพื่อทูลน้อมอารุงพระสี่หิ้ง^๒ทุกเมื่อ บัดนี้ ความปรารถนาของ
ข้าพเจ้าถึงที่สุดแล้ว ตั้งแต่นั้นไป ข้าพเจ้าจะได้ทูลน้อมอารุงพระ
พุทธรูป^๒นี้ให้ยิ่ง ๆ ขึ้น ๆ

พระราชาทรงเปล่งอุทานอย่างนี้ด้วยความปีติล้นพ้น เมื่อแม่หลวง
ส่งคนทั้งหมดอัญเชิญพระพุทธรูปสี่หิ้ง^๒องค์ประเสริฐล่องไปแล้วได้ ๓ วัน คน
เฝ้าพระพุทธรูป มาไม่เห็นพระพุทธรูปสี่หิ้ง^๒ ก็ไต่ถามซึ่งกันและกัน ครั้น
ทราบเรื่องราวแล้ว จึงเข้าเฝ้าพระรามาธิบดี ถวายบังคมแล้วทูลว่า ขอ
เดชะ พระองค์ประทานพระสี่หิ้ง^๒องค์ประเสริฐของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

๑ ท่านผู้ศรัทธาทั้งหลาย เทวปุระนคร น่าจะได้แก่เมืองนครสวรรค์

๒ ในฉบับโบราณเป็น สพล ขอแปลตามศัพท์ฉบับโบราณ

ให้แก่พระเทวีแม่หลวงไปหรือเปล่า ครั้นนั้นพระราชาตรัสตอบพวกเฝ้าพระพุทธรูปเหล่านั้นว่า คุณกรเจ้า ข้ามิได้ให้พระพุทธรูปหิ้งแก่นาง ข้าให้ทองคำอื่นต่างหาก พวกเฝ้าพระพุทธรูปทูลว่า ขอเดชะ ถ้ากระนั้น แม่หลวงอัญเชิญพระพุทธรูปหิ้งองค์ประเสริฐไปเสียแล้ว ไปเมืองกำแพงเพชรได้ ๓ วันเข้าแล้ว

พระรามาชี้บัตรทรงสัจย์คำทูลนั้นแล้วตรัสว่า พวกเจ้าจงเอาเรือติดตามไป โดยเร็ว อัญเชิญพระพุทธรูปหิ้งกลับมาให้จงได้

ราชบุรุษทั้งหลาย ทำตามพระคำรัสสั่ง กระทั่งถึงปากน้ำโพ เมื่อตามไม่ทัน จึงกลับมาทูลพระราชา พระราชาเกิดความขุ่นเคืองพระทัย จึงปริภาษคำว่าพระเทวีแม่หลวง แม่หลวงจึงทูลพระองค์ว่า ขอเดชะ พระบารมีปกเกล้าฯ หม่อมฉันรับกระแสพระคำรัสอนุญาตของพระองค์ให้อัญเชิญพระพุทธรูปไปไต่องค์หนึ่งเพื่อกราบไหว้ได้ส่วนบุญ หม่อมฉันมิทราบว่าองค์ไหนเป็นพระพุทธรูปหิ้ง ถ้าพระพุทธรูปหิ้งเป็นองค์ที่หม่อมฉันอัญเชิญไป หม่อมฉันจะให้เขาหล่อพระพุทธรูปด้วยทองสัมฤทธิ์อีกองค์หนึ่งใหม่จำลองตามรูปพระพุทธรูปหิ้งนั้น แล้วจะนำพระพุทธรูปหิ้งองค์ประเสริฐคืนมา พระรามาชี้บัตรทรงสัจย์คำหวานของพระนางก็หายโกรธ ตรัสว่า ก็แล้ว แม่คุณ ตั้งแต่บัดนั้นมาพระนางก็ไต่เป็นที่รัก ที่เจริญพระทัยของพระราชา

ฝ่ายพระญาณทิส ได้โอกาสปฏิบัติบำรุงพระพุทธรูปหิ้งองค์ประเสริฐโดยสะดวกเพราะความฉลาดของมารดาพระองค์ แล้วให้ช่างทำเต้าน้ำหยาด ทำพวงมาลัย เทียน ธูป เครื่องอุปการณ์ทั้งหลายด้วยทอง

๑ ท่านผู้ศรัทธาว่า อุทกมุขสมาคม แปลตามรูปศัพท์ว่า เป็นที่มารวมกันแห่งแม่น้ำ จึงเข้าใจว่าที่นั่น คือ ปากน้ำโพ

และเงิน ตั้งบูชาโดยเคารพเป็นนิมิต เพราะฉะนั้น ท่านผู้ประพันธ์ เมื่อ
แสดงข้อความนั้น จึงกล่าวเป็นคาถาว่า

อิติ ปวรสีหิงโค	อตุตมยโสปี เตโ
ยตุถ กตุถจิ คโต โส	สกุกาโร อุปาโท ฯ
สกลพุทธศาสน์	โชตยนโตว ที่โป
สุรนเรหิ มหิโต	ธรรมาโน ว พุทฺโธติ ฯ

พระสืหิงค์องค์ประเสริฐ มียศสูง มีเดช ด้วยประการ
ฉะนี้ ท่านไปในที่ใด ๆ ย่อมมีสักการะบังเกิดขึ้น เหมือนดวง
ประทีปส่องพุทธศาสนาทั้งมวลให้สว่างรุ่งเรือง เทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลายบูชาแล้ว เหมือนพระพุทธรูปยังทรงพระชนม์อยู่ ฯ

นิทานพระพุทธรูปสืหิงค์องค์ประเสริฐ เขาอัญเชิญมาประดิษฐาน
ในเมืองกำแพงเพชรพึงทราบดังได้กล่าวมาแล้ว

บริเฉทที่ ๖ จบ

บริเฉทที่ ๗

กิตติศัพท์พระพุทธรูปสืหิงค์แผ่ไปทั่วประชาชนและประมุขของ
ประชาชนทั้งหลายด้วยประการดังกล่าวแล้ว สมัยนั้น พระมหाराชพระ
นามว่า เอกสตาธุ^๑ พระองค์เป็นที่ประชุมคุณงามความดีมากมาย เป็นต้น
ว่าดำรงพระชนม์ชีพปกครองพระบรมวงศานุวงศ์อันประเสริฐยิ่ง และมี

๑ ท่านผู้ศรัทธาบอกว่า เอกสตาธุ แปลว่า อายุ ๑๐๑ ปี พระราชองค์นี้ บางแห่ง
เรียกว่า พ่อท้าวผาญ

พระชนม์ชีพไว้เพื่อการสงคราม ทั้งประกอบด้วยกองทัพทหารช้าง ทหารม้า
 ทหารรถ ทหารรบ และประกอบด้วยประชาชนเป็นอันมาก พระองค์มี
 พระราชบุตรองค์หนึ่ง พระนามว่า กลี^๑ มหาราช ประกอบด้วยพระรูปพระ
 โฉมงดงาม มีฤทธิ์อำนาจมากและรุ่งเรืองไปด้วยพระเกียรติคุณชื่อเสียง
 ประกอบด้วยชัยชนะ ครองราชสมบัติในนครเชียงใหม่^๒ พระกนิษฐภคินี
 (น้อง) ของพระองค์ พระนามว่า เจ้ามหาพรหม ครองราชสมบัติใน
 นครเข็ญราย เจ้ามหาพรหมนั้น รอบรู้การช่างต่าง ๆ เช่น ช่างเขียนช่างไม้
 ช่างปั้น ครั้นนั้น พระภิกษุองค์หนึ่งอยู่เมืองกำแพงเพชรขึ้นพระพุทธรูป
 ด้วยขลังแล้วนำไปถึงนครเข็ญราย ขอถวายเจ้ามหาพรหมและกล่าวถึงคุณ
 ของพระพุทธรูป เจ้ามหาพรหมเห็นรูปและสัณฐานพระพุทธรูป ก็มีความ
 ชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง ใครจะได้พระพุทธรูปนี้เหลือประมาณ จึงส่งพระ
 ราชสาส์น ไปทูลพระเจ้ากัณโฐมหาราชผู้เป็นพระเชษฐาของพระองค์ให้ทรง
 ทราบ พระเจ้ากัณโฐมหาราชทราบแล้ว ส่งพระราชสาส์นตอบเห็นชอบ
 ด้วย เจ้ามหาพรหมอ่านพระราชสาส์นแล้วปลื้มพระทัยยิ่งนัก จึงย้าย
 ประกาศเกณฑ์คนเป็นทหารพร้อมสรรพแล้วรีบเสด็จมาขอกำลึงกับพระ
 เชษฐาของพระองค์ ฝ่ายพระมหाराชผู้เป็นพระเชษฐา ก็จัดกองทัพ
 ๘ หมื่น มอบให้แก่พระชนิษฐาของพระองค์พร้อมด้วยแม่ทัพ เจ้ามหาพรหม
 รวบรวมทหารกล้าทั้งสองฝ่ายอยู่ในบังคับบัญชาของพระองค์แล้ว เสด็จ
 ยাত্রาทัพสู่เมืองกำแพงเพชร เมื่อท่านจะเสด็จขอความนั้นเป็นคาถาพัน
 จึงกล่าวว่า

๑ ท่านผูกศัพท์มกรว่า กลี นาม น่าจะเป็น กลินา นาม บางแห่งเรียกว่า พ่อ
 ท้าวกัณหา คำว่า กัณ แปลว่า ลั่น คำว่า ตู แปลว่า โกลี เรียกเรียงกันว่า กัณ
 ตู ตู ทางฝ่ายภาคอีสานว่า ๑๐ โกลี เป็นกัณ ๑๐ กัณเป็นตอ ๑๐ ตอเป็นตัว

๒ ท่านผูกศัพท์มกรว่า ชินนคร

ตโตปี ปวโร ราชา
สุรยุคพลสมุปนโน

มหาพรหฺมา วิสารโท
พลาย ปรีวาริโต

ฯ เป ฯ

ครั้นแล้ว ราชามหาพรหมองค์ประเสริฐแกลักรกล้า
พร้อมบุรุษด้วยกำลังทหารกล้า มีกำลังทหารห้อมล้อม คือ
ทหาร ๕ เหล่า ได้แก่ทหารช้าง ทหารม้า ทหารรถ ทหาร
ราบ และทหารเรือ ยกไปทางบกทางน้ำ ต้นไม้ต้นหญ้า
แหลกลาน เลี้ยงช้าง เลี้ยงม้า เลี้ยงรถ เลี้ยงพลเดินเท้า
ทำให้อากาศคับแคบ ฝุ่นแผ่นดินประหนึ่งว่าจะแตกทำลาย
พระองค์เสด็จไปไม่นานนักก็ถึงเมืองกำแพงเพชร พักกองทัพ
อยู่ในทำเลเหมาะ ครั้นแล้ว ทรงส่งราชทูตไปทันทีแจ้งว่า
เราขอมหาพรหมมาถึงนี้แล้ว ถ้าท่านใคร่จะรบก็จงออกมา
ต่อสู้กับเรา ถ้าไม่อยากรบก็จงมอบเศวตฉัตร (ราชสมบัติ)
ให้แก่เรา อย่าปรารภความทุกข์ขัดเคืองเลย ฯ

พระราชอาณัติส ทราบความแล้ว ทรงพระสรวลเพื่อที่จะ
เจรจาด้วยกำลังปรีชาของพระองค์ ขู่กันชาวเมืองกับทั้งพระองค์เองมิให้
เกือครัน จึงตรัสตอบเจ้ามหาพรหมว่า

สาธุ สาธุ มหาพรหฺมา
อถ ตวุ เกน วนฺณเณน
อนุปฺปตฺโต ทูรจํ

วรราชา ทูราคโต
เกน วา ปน เหตุนา ฯ
กีนฺนุ มณฺณติ ทุกฺกณฺ

อปัจ พุหมุโน นาม สพฺพโลกปีตา อหุ ๑
เตเนวหํ ตว ปุตฺโต ตฺวญฺจ มม ปิตโร
โลกานํ ปิตโร นาม ปุตฺตานํ อนุกมฺปกา ๑
จเปตฺวา มม ปุตฺตานํ เทวํ รมฺมญฺจ อตฺตานํ
อวเสเส นียฺยาเทมิ มา โน นนฺนํ กโรหิ ตฺวนฺติ ๑

คือแล้ว เจ้ามหาพรหมพระราชองค์ประเสริฐ เสด็จมาไกล
ใครจะทูลถามว่า พระองค์เสด็จมาสู่ทางไกลโดยพระประสงค์
จะเจรจาด้วยเรื่องใด หรือด้วยเหตุใด หรือโดยเข้าพระทัยว่า
จะมีใครคิดร้ายกระนั้นหรือ อนึ่งขึ้นชื่อว่า พรหม แล้ว ถือกัน
ว่าเป็นบิดาของสัตว์โลกทั้งปวง ดังนั้น หม่อมฉันจึงเป็นบุตรของ
พระองค์ และพระองค์เป็นพระบิดาของหม่อมฉัน จรรพว่า
ผู้ที่เป็นบิดาของสัตว์โลก ย่อมอนุเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลบุตร
ทั้งหลาย หม่อมฉันขอยกเว้น บุตร ภรรยา แว่นแคว้น และ
ตัวหม่อมฉันเอง นอกนั้น ขอน้อมเกล้า ฯ ถวาย โปรคอย่าทรง
กระทำความพินาศให้แก่หม่อมฉันเลย ๑

พระราชอาณาฤทธิ ให้อาลักษณ์เขียนพระราชสาส์นตอบ มีข้อความ
ดังกล่าวนี้เป็นต้น แล้วอาราธนาพระสุคนธ์เถระให้จำพระวาจา
ทั้งหมดกับให้ราชบุรุษของพระองค์เชิญเครื่องบรรณาการมีราคามากอื่น ๆ
ส่งไปยังสำนักเจ้ามหาพรหม เจ้ามหาพรหมได้ฟังวาจาอ่อนหวานนั้นแล้ว
เกิดความชื่นชมยินดี ตรัสว่าถ้ากระนั้น ตั้งแต่นั้นไปเราทั้งสองจะเป็นบิดาเป็น
บุตรกัน และเรามีได้ปรารภนาทวพยัสสน์อย่างอื่น ลูกพ่อ จงให้พระพุท

สิบหິงค์เกิด พอได้พระพุทฺธสิหังค์แล้วก็กลับไป ครั้นตรัสอย่างนั้นแล้ว ทรง
 อังพระสุคนธ์เถระเป็นพยานแล้วส่งกลับ พระราชาเมืองกำแพงเพชร ทรง
 ฟังถ้อยคำเป็นราชไมตรีเช่นนั้น ก็ดีพระทัย จึงเสด็จออกไปเฝ้าเจ้ามหาพรหม
 ด้วยพระองค์เอง ถวายบังคมกระทำการต้อนรับแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควร
 พระราชาทั้งสองตรัสปราศรัยปรองดองถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน พระ
 ญาณกิสฺสทูลขึ้นว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ถ้าพระองค์จะอัญเชิญรูปพระ
 สัพพัญญูไปจากเมืองนี้แล้ว เหตุการณ์นี้จะปรากฏขึ้น คือ พวกหม่อมฉัน
 ทั้งหมดก็จะถึงความพินาศ ทั้งนี้เพราะเหตุไรหม่อมฉันจึงทูลดังนี้ พระพุทฺธ
 สิหังค์องค์นี้ มารดาหม่อมฉันทูลขอมาจากสำนักพระรามาชิปติ โดย
 สัญญาว่า จะถ่ายทำพระพุทฺธรูปจำลองถอดแบบขององค์แล้ว จึงจะส่งคืน
 ปัจจุบันนี้หม่อมฉันผู้เป็นบุตร (ของมารดา) ก็เท่ากับเป็นสมบัติของพระเจ้า
 มหาเดช (พระรามาชิปติ) เหมือนกัน ถ้าพระเจ้ามหาเดชทรงทราบเหตุ
 นี้เข้า หม่อมฉันก็จะถึงความพินาศ เพราะฉะนั้น ขอให้พระองค์เสด็จจาก
 เมืองนี้โดยพระหัตถ์เปล่า ประทับรออยู่ที่เมืองตาก อีก ๗ วัน หม่อมฉัน
 จัดการเสร็จแล้วจะส่งไปกับพระมหาเถระ และทั้งขณะนั้น พระเจ้ามหาเดช
 เสด็จมาถึงปากน้ำโพแล้ว ถ้าเสด็จมาถึงนี้ ก็จะคลาดกันกับพระองค์
 เจ้ามหาพรหมให้พระญาณกิสฺสสาขานแล้ว จึงถอยมาประทับที่เมืองตาก
 พระญาณกิสฺสเข้าเมืองของคนแล้ว บูชาพระสิหังค์องค์ประเสริฐ ในวันที่ ๗
 เวลากลางวัน อาราธนาลงเรือมอไปกับพระสุคนธ์เถระ เล่นเรือทวน
 กระแสน้ำขึ้นมาถึงเมืองตาก ครั้นถึงแล้ว เจ้ามหาพรหมถวายนมัสการ
 บูชา อาราธนาขึ้นพระเสลี่ยงทองประทับด้วย ฉัตร ชงคันทอง แห่ขนทาง

จามรีค้ำทอง แวตล่อมพระพุทธรูปหิ้งค์ที่มาถึงแล้ว พร้อมกับพระภิกษุ
สงฆ์มีพระสุคนธ์เถระเป็นประมุข นำมาถึงนครเชียงใหม่ เข้าเฝ้าถวาย
บังคมพระเชษฐาของพระองค์แล้วทูลถวายเครื่องบรรณาการอันหาค่ามิได้
ทั้งหมด แล้วทูลพฤติการณ์ที่ปวงให้ทรงทราบ ฝ่ายพระมหाराษฎ์พระ
เชษฐา (เจ้าก้อนนา) ทรงยินดีประทานรางวัลเลี้ยงดูทหารทั้งหมดด้วยสุรา
อาหาร ในวันรุ่งขึ้น เจ้ามหาพรหมทูลขอพระสุหิงค์องค์ประเสริฐว่า ขอ
เดชะ พระพุทธรูปหิ้งค์องค์ประเสริฐ ได้มาเพราะความปรารถนาของ
หม่อมฉัน บัดนี้ หม่อมฉันขอยุซาตามความประสงค์ของหม่อมฉัน อนึ่ง
หม่อมฉันจะหล่อพระพุทธรูปหิ้งค์ถ่ายแบบจำลองจากพระพุทธรูปหิ้งค์องค์นี้
เมื่อเสร็จแล้วจะนำมาถวายคืนพระองค์ พระเจ้ากสิทธรอนุญาตมอบพระพุทธรูป
หิ้งค์ให้ไป เจ้ามหาพรหมรับพระพุทธรูปหิ้งค์แล้ว อัญเชิญไปยังนครของ
พระองค์ตามทางที่มา กระทำสักการบูชาเป็นอันมาก แล้วอาราธนาให้ไป
ประทับที่หัวเกาะคอนแท่น^๑ กลางแม่น้ำโขง^๒ ด้วยราชานุภาพของพระองค์
ทรงบูชาตลอด ๗ วัน ครั้นเสร็จแล้วจึงอัญเชิญมาในนครเชียงใหม่ ให้
ตั้งพระหัตถ์ที่ไม่บริสุทธออกขึ้นรูปปั้นหล่อทองสัมฤทธิ์ใหม่ ทำให้นิ้วพระ
หัตถ์บริสุทธิ ประดิษฐานไว้ในวิหารที่พอพระทัย ไม่นานเท่าไรนัก เจ้า
มหาพรหมให้ปั้นพระพุทธรูปขึ้นใหม่อีกองค์หนึ่ง มีขนาดเท่าพระพุทธรูป

-
- ๑ ต้นฉบับเป็น ปล่อยเก นิสิตาเปตวา ปตีปี สีสเส สดุดทิวเส อภิปุชยิ แปลว่า อาราธนาให้
ประทับบนบัลลังก์แล้ว บูชาประทับบนศัรษะตลอด ๗ วัน เข้าใจว่า ข้อความตอนนี้อาจแก้ตาม
ความรู้ของผู้แก้ คงจะไม่ทราบความหมายของคำว่า ปล่อยเกที่ปสีเส จึงแยกศัพท์จัดเป็น
รูปประโยคตามความเข้าใจ ผู้แปลขอแก้เป็น ปล่อยเกที่ปสีเส นิสิตาเปตวา แปลตามข้างบนนี้
- ๒ แม่น้ำโขง ท่านผูกศัพท์ว่า อรุณมาลี นที แปลตามรูปศัพท์ว่า แม่น้ำสายงาม ตามตำนานเดิม
กล่าวว่า แม่น้ำโขง พญานาคขุด ดังนั้น แม่น้ำสายงาม จึงหมายถึง แม่น้ำโขง

สีหิงค์ มีลักษณะเหมือนทุกอย่าง แล้วหล่อด้วยทองคำ ครั้นเสร็จแล้ว รวบรวมเครื่องบูชาทั้งปวงกระทำการฉลองตลอด ๗ วัน เสร็จการฉลองแล้ว ประดิษฐานองค์หล่อใหม่ไว้ในที่เดียวกันกับองค์เดิม ทรงบูชาพระพุทธรูป ๒ องค์ด้วยความเคารพตลอดกาล เจ้ามหาพรหมนั้น ถวายนมัสการพระผู้มีพระภาคแล้ว เห็นความสำเร็จผลที่พระองค์ปรารภนา จึงเปล่งอุทานตรัสว่า

อโห ปุณฺณตฺตโม โลกโ	อโห สมฺภารมฺตฺตโม
ยํ ยํ อิจฺฉติ วตฺถุํ โส	สมิทฺโธ โหติ มาทีโส ฯ
ยทา มํ พุทฺธรูปโก	สีหิงฺโก นาม อาคโต
ตทา ชมฺพุทฺธิเป ราชา	กตปุณฺณา น มาทีโส ฯ
อหํ ทิวา จ รตฺโต จ	เอวเมว วิจินฺตยิ
อิทานิ โส มโนรโ	มตฺถกํ ปาปฺณาติ เมติ ฯ

โอ สัตว์โลกผู้อุดมด้วยบุญ โอ สัตว์โลกผู้อุดมด้วย
 บารมีที่สะสมไว้ สัตว์โลกเช่นเราปรารภนาวิบัติใด ๆ ก็สำเร็จ
 สมความปรารภนา พระพุทธรูปมีนามว่าสีหิงค์ มาหาเรา พระ
 ราชาทั้งหลายในชมพูทวีปไม่มีบุญเหมือนเรา เราคิดอย่างนี้
 ทุกวันทุกคืน บัดนี้ความปรารภนาของเรานั้น ถึงที่สุดแล้ว

เจ้ามหาพรหมสรรเสริญการสะสมบุญของตนอย่างนั้นแล้ว ทรง
 กระทำบุญยิ่ง ๆ ขึ้น คือทรงกระทำเครื่องบูชาทั้งปวงถวายแก่พระพุทธรูป
 สีหิงค์องค์ประเสริฐ แต่ละองค์ถึงสองเท่าเกินกว่าเครื่องบูชาทั้งปวง สัมกับ
 ที่นักปราชญ์กล่าวไว้ว่า

อิติ ปวรสิหิงคพุทธรูปสุต เตโ
วชิรปาการนครา อภินิภูมโนโต ฯ
อภิปรมสกุกาโร โสตอุทฺธํ คโต
ปวรอรุณคมาลี ยาว ชिरายนคเรติ ฯ

พระพุทธสิหิงค์องค์ประเสริฐ มีเตชานุภาพด้วย
ประการฉะนี้ ตั้งแต่เคลื่อนที่จากเมืองกำแพงเพชรไปสู่เบื้อง
บนลำแม่น้ำจนถึงแม่น้ำโขงนครเขื่องราย มีแต่ได้รับสักการะ
อันประเสริฐยิ่ง

นิทานพระพุทธสิหิงค์องค์ประเสริฐมาสู่แม่น้ำโขง พึงทราบ
ดังกล่าวนั้น

ปริเฉทที่ ๗ จบ

ปริเฉทที่ ๘

สมัยนั้น พระเจ้ากัณโฐ มหาราช พระเชษฐาของเจ้ามหาพรหม
ครองราชสมบัติอยู่ในนครเขื่องใหม่นี้ พระองค์สมบุรณ์ไปด้วยพระ
เกียรติยศ ความสุข ราชสมบัติ รัตน ๗ ประการ เครื่องอุปโภคบริโภค
ทรงปกครองประมุขชนทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนจำนวนมากทุกคืนวันเป็น
นิจกาล ทรงเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ^๑ ทั้งปวง ครั้นนั้นพระองค์ทรงเห็น
นิมิตอย่างหนึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงความไม่เที่ยง จึงทรงพระดำริว่า โอ
สมบัติเหล่านี้ เมื่อเรามีชีวิตอยู่ มันก็เป็นของเรา เมื่อเราตายไปแล้ว

๑ กามคุณ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่น่ารัก ที่น่าปรารถนา บางทีก็หมายถึงผู้หญิง
หรือทรัพย์สินเงินทอง หรือการเล่นจับร้องพ่อนรำ

มันก็เป็นของคนอื่น อย่างกระนั้นเลย เราต้องทำให้มันเป็นของเราในโลก
หน้าอีกด้วย หลังจากพระองค์ทรงดำริอย่างนั้นแล้ว ทรงจัดสวนดอกไม้มงคล
พระองค์ สร้างพระเจดีย์ใหญ่บรรจุพระบรมธาตุและสร้างวิหารประดิษฐาน
พระพุทธรูป^๑ ต่อแต่นั้น พระองค์ก็จัดที่แห่งหนึ่งชื่อบ้านเชียงใหม่ เป็นสถาน
ที่พระบรมมหาราชวังอยู่ในนคร สร้างพระเจดีย์ใหญ่^๒ และวิหารพระพุทธรูป ครั้น
ก่อสร้างเสร็จหมดแล้ว ได้ฉลองเป็นการใหญ่ ครั้นแล้วพระองค์ทรงปลูก
ต้นโพธิ์ที่พระสถลวิสุทธิเถระ^๓ นำมาจากเกาะสีหฬ ใกล้อาวาสนคร
เชียงใหม่^๔ แล้วทำรั้วล้อมรอบ (ต้นโพ) ยกที่ส่วนที่นา และทาสหญิง
ทาสชาย ๑๐ คนไว้เรือนให้เป็นค่าใช้สอยและคอยปฏิบัติดูแลไม้โพธิ์กับ
พระสถลวิสุทธิเถระ อาวาสยังสร้างไม่เสร็จ พระมหाराชกลี ประชวรด้วย
พระโรคอาพาธ สวรรคต^๕

ราษฎรชาวหัวเมืองและในเมืองเชียงใหม่ ได้ตกเป็นของพระสิริ
ราชบุตร^๖ เพราะพระองค์ประกอบด้วยบุญและกำลังญาณปรีชา พระองค์

๑ วัดสวนดอก ในจังหวัดเชียงใหม่

๒ วัดเจดีย์หลวง ในจินกาลมัลลปกรณัมว่า พระเจดีย์หลวงพระเจ้าแสนเมืองมาทรงสร้าง และ
สร้างยังไม่เสร็จก็สวรรคต

๓ พระสถลวิสุทธิเถระ บางแห่งก็เขียนเป็นสถลวิสุทธิเถระ ในจินกาลมัลลปกรณัมกล่าวไว้ว่าเป็นพระ
อาจารย์ของพระเทวัญไตรยโยชณา อุปสมบทในสำนักพระเถระลังกา ภายหลังมาอยู่เชียงใหม่
จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าแดง เมื่อ พ.ศ. ๑๕๑๔ สมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์เชียงใหม่ ใน
พงศาวดารโยนกกล่าวไว้ว่า ท่านอุปสมบทที่นครศรีอยุธยาโดยพระเถระลังกา แล้วมาอยู่ที่
วัดป่าแดงเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๑๕๑๔

๔ เข้าใจว่าวัดป่าแดงเชิงดอยสุเทพ

๕ ในจินกาลมัลลปกรณัมว่า พระเจ้ากือนา สวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๑๕๒๑ ในพงศาวดารโยนกกว่า
สวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๑๕๑๑

๖ ในจินกาลมัลลปกรณัมว่า พระเจ้าแสนเมืองมา

มีพระทัยเมตตา มีพระวาจาละมุนละม่อมเป็นที่รักเจริญใจของประชาชน
 ทั้งปวง ครั้นนั้นเจ้ามหาพรหมพระเจ้าอาว์ของพระเจ้าสิริราชบุตร คุณแค้น
 พระทัย เกลียดก้องทัพของพระองค์มาโรมรันนครเชียงใหม่ หมู่อำมาตย์
 มีเสนาบดีเป็นต้น และชาวนครภายในเมือง ได้พร้อมใจกันเป็นสามัคคี
 ช่วยกันรักษาเมืองไว้ด้วยความไม่ประมาท เจ้ามหาพรหมไม่อาจทำอะไรได้
 มีความอดสูพระทัยจึงเลิกทัพไปนครหริภุญไชย กวาดต้อนประชาชนชาว
 หริภุญไชย ทำให้เป็นเมืองร้างว่างเปล่า แล้วเสด็จกลับไปยังนครเชียงใหม่
 จากนั้นมาไม่นานเท่าไร พระเจ้าสิริราชบุตรได้ราชาภิเษก ยึดน้ำใจชาว
 เมืองทั้งหลายมีเสนาบดีเป็นต้นด้วยการพระราชทานเสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว
 กระจา ช้าง ม้า เงิน ทอง เป็นต้น ทำให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ต่อแต่นั้น
 มีพระประสงค์จะตีกสินบน โปรดให้พระราชทานทรัพย์ที่ควรให้แก่ชน
 ทั้งหลายเป็นต้นว่าเสนาบดีของเจ้ามหาพรหมผู้เป็นพระเจ้าอาว์ของพระองค์
 แล้วสั่งให้บอกทีละคนเป็นรายตัวไป ใช้อุบายทำให้คนเหล่านั้นกินใจกัน
 เมื่อคนเหล่านั้นเกิดทะเลาะวิวาทกันขึ้น พระเจ้าสิริราชบุตรก็เกลียดก้องทัพ
 เสด็จไปนครเชียงใหม่ ฝ่ายเจ้ามหาพรหมทรงพระพิโรธจัด ไม่ทันพิจารณา
 ให้รอบคอบ พาทหารมาต่อสู้กับพระนัคตาของพระองค์ที่กลางทาง ขณะ
 เมื่อต่อสู้กัน ทหารทั้งหลายเป็นต้นว่าเสนาบดีของเจ้ามหาพรหม ย่อท้อ
 ไม่เป็นอันสู้รบ เพราะได้รับสินบนไปแล้ว พระเจ้าสิริราชบุตรจึงได้ตัวเจ้า
 มหาพรหมทั้งเป็น ที่กลางสนามรบเหมือนราชสีห์จับช้าง ครั้นแล้ว พระเจ้า
 สิริราชบุตรจึงนำราชบุรุษของพระองค์ให้อัญเชิญพระพุทธรูปหิ้งค์กับพระ
 พุทธรูปทองคำ และให้ขนเงินทองข้าวของอันเป็นสมบัติของเจ้ามหาพรหม

พระพุทธสิหิงค์ เมื่อนำมาแล้ว โปรดให้ประดิษฐานไว้ในชั้นด้านสุดหอ
 ซ้าย ทรงบูชาด้วยเครื่องบูชาอันใหญ่ยิ่ง ทรงท่นบารงมิให้เสื่อมโดยนัย
 นิทานที่กล่าวมาแล้ว เพราะฉะนั้น ท่านผู้ประพันธ์เมื่อกล่าวถึงข้อความนี้ จึง
 กล่าวเป็นคาถาว่า

สีหิงโค พุทธรูป โส	เดชนโต บโสรโร
ยัม ยัม ปเทสํ คจฺจนโต	ตตฺถ ตตฺถเว ปุชฺชิตํ ๗
อโย โส พุทธรูป จ	นิชฺชโว นิสฺสลาปิต
กสฺมา ลภติ สกฺกาโร	อปฺปเมยฺโย อนุตฺตรโรติ
โจทโก ยทิ โจทยุชฺช	เอวํ สชฺเชยฺย สชฺชิต
อมฺบุปํ พุทธรูป โส	นิชฺชโว นิสฺสลาปิต ๗
อมฺหากํ ปน ภควา	นินฺยาเทสํ จ สาสนํ
อปฺปายํ สีหิงโค โส	อรหนฺตํ กโรติ
อินฺทพฺรหฺมาทโก เทโว	สมาคฺนตุวา กโรติ จ
เตน โส อธิชฺชา โส จ	สกฺกาโร มหนฺโต สียาตี ๗

พระพุทธรูปสิหิงค์มีเดชมียศ ท่านไปยังประเทศใด ๆ
 มีผู้บูชาในประเทศนั้น ๆ พระพุทธรูปองค์นั้น ปราศจากชีวิต
 พุคจาไม่ได้ ใครจึงได้รับเครื่องสักการะหาประมาณมิได้ เป็น
 สักการะสูงสุด ถ้าจะมีผู้ถามถามขึ้นดังนี้ ผู้ตอบก็ต้องตอบ
 อย่างนี้ว่า พระพุทธรูปองค์นั้น ปราศจากชีวิต พุคจาไม่ได้
 แต่พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายได้มอบไว้แก่ศาสนา อีก
 ประการหนึ่ง พระพุทธสิหิงค์องค์นั้น พระอรหันต์ทั้งหลายสร้าง
 ขึ้น เทวคามอินทร์ พรหม เป็นต้น ได้มาประชุมกันสร้างด้วย
 เพราะฉะนั้น ด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ ท่านจึงมีสักการะมาก ๆ

พระพุทธรูปสี่หิ้งค์ของเราทั้งหลาย เป็นปูชนียวัตถุ คือวัตถุที่ควร
บูชาของคนทั้งปวงมีพระราชเป็นต้นในที่ทุกสถานตั้งอยู่แล้ว ตั้งแต่บัดนั้นมา
พระสิริราชบุตรทรงครองราชย์ ซึ่งเป็นพระราชสมบัติของพระอัยยิกา
(พ่อท้าวผาญ) ทั่วทุกหัวเมือง ครั้นนั้น ประชาชนชาวเมืองทั้งมวลมีเสนาบดี
เป็นประมุขได้มาประชุมกันทำราชาภิเษกพระองค์ ถวายพระนามว่า พระ
แสนเมือง* ขัตติยมหาราช ส่วนองค์พระราชานั้น ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
หาประมาณมิได้ บริบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการอันยังเกิดขึ้นแล้ว ทรงพระ
รูปพระโฉมงามประเสริฐจับนัยน์ตา ทรงองอาจแก่กล้า ทรงรู้ไตรปิฎก
เช่นรู่บาลี^๒ เป็นต้น ทรงประพฤติสุจริตธรรม ๓ ประการ ดังว่าผู้ประพฤติ
พรหมจรรย์อันเป็นยอดคุณธรรมทั้งปวง ทรงภักดีต่อพระพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยว
พระองค์เสวยอัครสมบัติประหนึ่งว่าสุขสมบัติของเทวดาด้วยพระชนม์ชีพ
ยืนนาน ทรงทราบการสิ้นกรรมของพระองค์ในวาระสุดท้ายแห่งพระ
ชนม์ชีพอันยืนนาน จึงโปรดให้ประชุมเสนาข้าราชการทั้งปวง มีพระสังฆ-
เถระเป็นประมุข กระทำราชาภิเษกราชกุมาร พระนาม วิไชยทิศ^๓ พระ

-
- ๑ ท่านผู้ศรัทธาบอกว่า สดุดีสุนทร ขัตติยมหาราช แต่ในจินดามาลีปกรณ์ว่า ลกขปุราณ
พระเจ้าแสนเมืองมา เพิ่มคำว่า มา
 - ๒ ไตรปิฎก เรียกว่าบาลี คำอธิบายไตรปิฎกเรียกว่า อรรถกถา คำอธิบายอรรถกถา เรียกว่าฎีกา
 - ๓ ท่านผู้ศรัทธาบอกว่า วิเชยทิศนาม ราชกุมาร ในจินดามาลีปกรณ์ผู้ศรัทธาว่า ดิสุส ศัพท์
มคธที่เป็น ต แปลเป็นไทยแล้วเป็น ด เสมอ เช่น เทวานมปิยติสส ไทยแปลว่า เทวานัม
ปิยติส อปติสโส แปลแล้วเป็น อปติส แต่ในสี่หิ้งคนท่านผู้ศรัทธาว่า วิเชยทิศนั้น เข้าใจ
ว่าการประพันธ์เรื่องนี้คงมีปราชญ์ลังกาช่วยเหลือ เมื่อบอกเป็นภาษาไทยว่า วิไชยทิศ ผู้
ประพันธ์ชาวลังกาก็เขียนไปตามบอกว่า วิเชยทิศ เพราะอักษร ท. ออกเสียงลังกาว่า ด.
เช่น ปทีโปออกเสียงว่า ปดีโป เทโว ออกเสียงว่า เดโว ในหนังสือคำไหว้ครุการช่างของไทย
มีคำว่า มหาเดว ถ้าไม่คิดถึงการออกเสียงดังว่าแล้วก็ไม่รู้จะแปลว่าอะไร มหาเดว มาจากคำ
ว่า มหาเทว คือพระอิศวรองค์มหาเทพ แต่ผู้แปลฟังแต่เสียง ไม่ได้ตัวอักษร จึงเป็นมหาเดว
ไป เช่นเดียวกัน ไทยบอกให้ลังกาเขียนว่าวิไชยทิศ ลังกาก็เขียนตามเสียงว่า วิเชยทิศ
แต่ครั้งแปลกลับมาเป็นไทยอีกครั้ง กลายเป็นวิไชยทิศตามสำเนียงไทยไป ไม่ตรงตามสำเนียง
เดิมที่วิไชยทิศ ดิสุสหรือคิสนีแปลว่าสาม หมายถึงพระเจ้าสามฝั่งแกน แต่ในพงศาวดารโยนก
เขียนว่าคิฐีแปลว่าท่าน้ำ

โอรสรักของพระองค์แล้วทรงตั้งพระนามว่า วิไชยทิศมหาราช พระองค์
ทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระโอรสรักของพระองค์ดังนี้แล้ว ทิวงคต

ส่วนพระวิไชยทิศมหาราชเมื่อได้รับราชาภิเษกแล้วเป็นที่รักที่
เจริญใจของประชาชนชาวเมืองทั้งปวงมีเสนาบดีเป็นต้น เพราะพระองค์
ทรงพระคุณสมบุรณ์ด้วยบุญลักษณะอันยอดเยี่ยม หนึ่งผู้ใดเป็นอริราชศัตรูของ
พระองค์มีโทษถึงประหารชีวิต แต่ถ้าผู้นั้นเข้ามาหาเองขอขบเคี้ยวตนลงแทบ
พระบาทของพระมหาราชถวายบังคมทูลขออภัยโทษ ก็ทรงโปรดให้รอก
ชีวิตอยู่ในสำนักของพระองค์ประพาศุภกิจสุจริตกรรมต่อไป ผู้ใดเป็นอริราช
ศัตรูภายนอกแต่เดิม ๆ มา และผู้ที่อยู่ในขอบเขตทาสีมาชาวเมืองละโว้
เมืองศรีสัตตนาลัย เมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร เขาเหล่านั้นต่างก็
มาถวายบังคมแทบพระบาทมหาราชเจ้าแล้วตั้งอยู่ในราชอำนาจของ
พระองค์ คนอื่น ๆ ฝ่ายใต้และฝ่ายตะวันตกมีพระราชาธิราชเป็นประมุข นำ
เครื่องบรรณาการดี ๆ เป็นอันมาก เช่น ช้าง ม้า เงิน ทอง แก้วแหวน เสื้อ
ผ้า เครื่องประดับมาถวายกระทำราชาภิเษกพระวิไชยทิศมหาราชอีก และ
เฉลิมพระนามให้เป็นพระนามเจริญรุ่งเรืองว่า พระเจ้าคือนา^๑ พระเจ้า
คือนามหาราชมีพระยศปรากฏยิ่งกว่าพระยศของพระบิดาและพระอัยกา
สมบุรณ์ด้วยพระราชทรัพย์ เป็นพระราชาองค์เอกเหมือนท้าวอัมรินทร์มี
พระคุณสมบัติยิ่งกว่ากษัตริย์อื่น ๆ ตั้งแต่วันได้รับราชาภิเษกจนถึงปัจจุบัน
นี้^๒ พระองค์โปรดให้ทำเครื่องบูชาสักการถวายเป็นบูชาพระพุทธรูป คือ

๑ ท่านผู้ศรัทธาทั่วกันว่า โกฎิเขตตานาม

๒ หมายถึงเวลาที่แต่งหนังสือเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นหนังสือเรื่องสี่หึงกนิทานนี้ พระโพธิ์รังสี
มหาเถระแต่งในสมัยแผ่นดินพระเจ้าวิไชยดิศ หรือที่เรียกชื่อในหนังสืออื่นว่า พระเจ้า
สามฝั่งแกนเป็นแน่

พระสัพพัญญูสีหิงค์องค์ประเสริฐยิ่ง ๆ ขึ้น อนึ่งประชาชนมีมหาอำมาตย์
ราชเสนาบดี (ฝ่ายพลเรือน ฝ่ายทหาร) และพระภิกษุสงฆ์มีพระสังฆ
ราชเป็นประมุข ก็ได้บูชาพระพุทธสีหิงค์องค์นั้นเป็นนิจกาล ศาสนาของพระ
พุทธผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายครบ ๒๐๐๐ ปี เมื่อใดเมื่อนั้น พระราชา
ทรงธรรมองค์หนึ่งทรงอุบัติขึ้นในเกาะสี่หล และพระองค์จะอัญเชิญพระ
พุทธสีหิงค์ไปเกาะสี่หลอันเป็นที่อยู่ของพระพุทธสีหิงค์ นั้นเป็นคำที่อาจารย์
เล่าสืบ ๆ กันมา อ้างว่าเป็นคำของพระอรหันต์ ๒๐ องค์ เพราะฉะนั้นเมื่อ
จะแสดงข้อความนั้น ท่านจึงกล่าวเป็นคาถาว่า

ยโต จ อากโต อิธ ชมฺพุทีเป
ยเสหิ หีโน น จ โหติ โสยํ ฯ
ราชาธิราเชนภิปุชฺณีเยน
ปุชา วิเสเสน อนุปฺปกเนน ฯ
อุทฺธมฺปิ คเตน อรุณฺคมชฺฌเ
อถสฺส อนฺเต นีวตฺโต อิธาคโต ฯ
นีวสวาโส หิ กุลวาโส
วิหารํ ขตฺติเยสฺส กาสฺเรสฺส ฯ
ภิกฺขุสํมา ชนตา ภรฺนตา
อเนกปุชา ปวรา อนคฺฆมา ฯ
เตเนว โส โหติ ยโส จ เตโซ
สมฺพุทฺธโร สหิงฺโก วทามิตี ฯ

เพราะเหตุที่พระพุทธสิหิงค์มาในชมพูทวีปนี้ เจริญ
รุ่งเรืองด้วยยศ พระราชาธิราชทรงบูชาด้วยเครื่องบูชาพิเศษ
มิใช่น้อย พระพุทธสิหิงค์นั้นไปเมืองเหนือถึงกลางแม่น้ำโขง
แล้วกลับมาอยู่กลางเมืองเชียงราย แล้วจึงมาถึงนครเชียงใหม่
จริงอยู่ที่ประติมากรรมของท่านเป็นที่ประติมากรรมอย่างสมเกียรติ
เมื่อกษัตริย์ทั้งหลายสร้างวิหาร พระภิกษุสงฆ์และประชาชน
ทั้งหลายก็ได้ทะนุบำรุงด้วยเครื่องบูชาอย่างดีหาค่ามิได้ มิใช่
น้อย เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า พระพุทธสิหิงค์นั้นเป็น
พระรูปของพระสัมมาสัมพุทธ มีพระยศและพระเดชด้วย
ประการฉะนี้ ๖

นิทานพระพุทธสิหิงค์องค์ประเสริฐ ประพันธ์โดยพระโพธิวงส์
มหาเถระ ผู้ประกอบด้วยคิดเป็นต้นอันเป็นคุณธรรมสูงส่งกว่าสิ่งทั้งปวง

นิทานพระสิหิงค์สมบูรณ์ตามความประสงค์ของพระสาครสามิ
ผู้อาราธนาให้ประพันธ์ ได้จบลงแล้ว ด้วยประการฉะนี้

พรรณนาความในบริเฉทที่ ๘ จบแล้ว

๑ ในจินกามาล์ปกรณ์ว่า พระพุทธสาคร อุปสมบทที่เมืองศรีสัชนาลัย โดยคณะสงฆ์เถระ
ชาวลังกา เมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๔ ครั้นต่อมาได้มาอยู่ในวัดป่าแดงเชิงคอกยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่
แต่ยังมีอีกองค์หนึ่งชื่อพระมหาพุทธสาคร อยู่ในนครเชียงใหม่ ได้ไปลังกาพร้อมกับ
คณะพระเถระ ๓๓ องค์ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๗

ตำนานพระพุทฺธสีหิงค์ตามพระราชพงศาวดาร

ตำนานพระพุทฺธสีหิงค์ที่พระโพธิวงษ์ตั้ง กล่าวความตั้งแต่สร้างพระพุทฺธสีหิงค์ในลังกาทวีป แล้วสมเด็จพระร่วงเจ้าได้มาไว้ในกรุงสุโขทัย ประมาณว่าในรัชกาลพระเจ้ารามคำแหงในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๒๐ จน พ.ศ. ๑๘๖๐ พระพุทฺธสีหิงค์อยู่ที่เมืองสุโขทัย ราว พ.ศ. ๑๘๖๑ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ได้ได้อาณาเขตสุโขทัย จึงเชิญพระพุทฺธสีหิงค์ลงมาไว้ ณ กรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ นั้นเอง ราว พ.ศ. ๑๘๖๕ พระยาฉะฎฐิโกเจ้าเมืองกำแพงเพชร ได้พระพุทฺธสีหิงค์ขึ้นไปไว้ที่เมืองกำแพงเพชร ต่อมาถึง พ.ศ. ๑๘๓๑ ท้าวมหาพรหมได้พระพุทฺธสีหิงค์เชิญขึ้นไปไว้เมืองเชียงใหม่ พระเจ้าแสนเมืองมาเจ้านครเชียงใหม่ได้เมืองเชียงใหม่ ได้พระสีหิงค์มาไว้เมืองนครเชียงใหม่ เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๕๐ ปี เรื่องตำนานพระพุทฺธสีหิงค์ที่พระโพธิวงษ์ตั้งมาจบอยู่เพียงนี้ ยังมีเรื่องตำนานของพระพุทฺธสีหิงค์ก่อนนั้นมาปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุต่าง ๆ มีหนังสือพระราชพงศาวดารเป็นต้น จะรวบรวมเนื้อความมาสาธกไว้ต่อไป

พระสีหิงค์ประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ประมาณ ๒๕๕ ปี สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เมืองเชียงใหม่ได้เมื่อปีชวด จุลศักราช ๑๐๒๔ พ.ศ. ๒๒๐๕ โปรดให้เชิญพระพุทฺธสีหิงค์ลงมากรุงศรีอยุธยา ประดิษฐานไว้ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ จนตลอดสมัยกรุงเก่า มีเนื้อความปรากฏ

ครั้งราชทูตลังกาเข้ามาขอพระสงฆ์ไปให้อุปสมบทตั้งคาสนวนค์ในลังกา
ทวีป ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๕ ว่าได้ไปบูชา
พระสิหิงค์ กล่าวไว้ในศุภอักษรตอบไปยังเมืองลังกาดังนี้

“อนึ่ง ทูตานทูต อำมาตย์ได้เห็นพระพุทธรูปสิหิงค์ในมณฑปหน้า
มโนรมย์บรมพุทธารามวิหาร ประค้ำทองเงินรัตนงามวิจิตร จึงพากัน
เจรจาเหตุที่ไม่ทราบเรื่องนั้นให้กันฟัง ราชบุรุษจึงนำเรื่องนั้นมาเล่าให้
ทูตานทูตนั้นทราบชัด ทูตานทูตอำมาตย์ทั้งหลายต่างพากันพูดว่าตำนาน
พระสิหิงค์นิทานนี้ ในกรุงศรีวิชัยนครไม่มี เราให้ราชบุรุษจาก
ตำนานพระพุทธรูปสิหิงค์นิทานส่งมาให้ ขอให้ท่านอรรคมหาเสนาบดีได้นำ
ตำนานสิหิงค์นิทานนี้ ทูลพระเจ้ากรุงศรีวิชัยแล้วทูลว่า ขอให้ทรงหวง
แหนพระตำنانี้ไว้ในกรุงศรีวิชัยบุรีด้วย ” พระพุทธรูปสิหิงค์อยู่ในกรุง
ศรีอยุธยาตลอดเวลา ๑๐๕ ปี จนเมื่อกรุงเสียแก่พม่าข้าศึก ครั้นนั้นพวก
เมืองเชียงใหม่เข้ากับพม่า จึงเชิญพระพุทธรูปสิหิงค์กลับขึ้นไปไว้เมือง
เชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐

ถึงรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๓๘ เวลานั้น
ไทยได้เมืองเชียงใหม่ไว้เป็นเมืองขึ้นแล้ว พม่ายกกองทัพมาล้อมเมือง
เชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้สมเด็จพระ
อนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จยกกองทัพหลวง
ขึ้นไปรบพม่าข้าศึก ตีกองทัพพม่าแตกยับเยินไป จับตัวอุยาของแม่ทัพ
พม่าได้ ครั้นเสร็จการศึกแล้ว กรมพระราชวังบวร ฯ ทรงพระราชดำริ

ว่า พระพุทฺธสิหิงค์เคยเป็นพระพุทฺธรูปสำคัญสำหรับพระนครอยู่ในครั้ง
กรุงเก่า ข้าศึกมาชิงเอาไปเมื่อกรุงเสีย จึงโปรดให้เชิญพระพุทฺธสิหิงค์
กลับลงมากรุงเทพ ฯ และทูลขอไว้ในพระราชวังบวร ฯ ทรงอุทิศพระราช
มณเฑียรองค์ ๑ ถวายเป็นที่ประดิษฐานพระพุทฺธสิหิงค์ พระราชทานนาม
ว่า “พระที่นั่งพุทไธสวรรย์” ฝาผนังข้างในให้เขียนเรื่องปฐมสมโพธิกับ
เทพชุมนุม ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

เมื่อกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทสวรรคตแล้ว ที่พระราชวัง
บวร ฯ ว่าง ไม่มีผู้ปฏิบัติบูชา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
จึงโปรดให้เชิญพระพุทฺธสิหิงค์มาไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดา
ราม ตั้งบนฐานชุกชีข้างด้านหน้าตรงที่ตงพระสัมพุทธพรรณีทุกวันนี้ อยู่
ตลอดรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช พระบาทสมเด็จพระ
พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเชิญพระพุทฺธสิหิงค์กลับขึ้นไปไว้พระราชวังบวร ฯ
เมื่อวัน ๑๕ ค่ำ ปีกุนตรีศก จุลศักราช ๑๒๑๓ ทรงพระราชดำริจะให้
ไปประดิษฐานไว้เป็นพระประธานในวัดบวรสถานสุทธาวาส ซึ่งกรมพระ
ราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ทรงสร้างไว้ในพระราชวังบวร ฯ ทำนองอย่าง
วัดพระแก้ววังหน้า ทราบว่าได้โปรดให้เจ้าฟ้าอิศราพงษ์ทรงบัญชาการ
บูรณะวัดบวรสถานสุทธาวาส ข้างในพระอุโบสถฝาผนังให้เขียนเรื่อง
ตำนานพระพุทฺธสิหิงค์ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ การยังไม่ทันสำเร็จ พระบาท
สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเสียก่อน เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไปประทับที่พระราชวังบวร ฯ เนื่อง ๗ ด้วยมีพระราชประสงค์จะมีให้เป็นวังว่างทั้งในรัชกาลก่อน ๗ พระพุทธสิหิงค์คงประดิษฐานอยู่ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ มิได้เชิญลงมาไว้วังหลวงเหมือนอย่างเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนับถือพระพุทธสิหิงค์มาก ชอบพระทัยว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีลิลักษณ์งดงามอย่างยิ่งพระองค์ ๑ และได้โปรดให้จำลองหล่อขนาดใหญ่กว่าเดิม ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารหลวงวัดราชประดิษฐ์พระองค์ ๑ ประดิษฐานไว้ในซุ้มทองคำ พระปฐมเจดีย์พระองค์ ๑ และจำลองขนาดน้อยหล่อด้วยทองคำ ประดิษฐานไว้ในพระพุทธรูปเทียรในพระบรมมหาราชวังอีกพระองค์ ๑ ส่วนพระพุทธสิหิงค์พระองค์เดิมนั้น ยังคงตั้งเป็นประธานอยู่ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์จนตราบเท่าทุกวันนี้

พระพุทธสิหิงค์ แม้ในเวลาปัจจุบันนี้ยังเป็นต้นฉบับเดิมของชาวเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองเชียงใหม่ ทั้งสองแห่งนั้นยังมีพระพุทธรูป ซึ่งเรียกว่าพระพุทธสิหิงค์ พระองค์ที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นพระขนาดย่อมหน้าตัก ๑๔ นิ้ว รักษาไว้ในหอพระสิหิงค์ที่จวนเดิมกลางเมืองนครศรีธรรมราช พระองค์ที่เมืองเชียงใหม่ หน้าตัก ๒ ศอก ตั้งไว้ในซุ้มคูหาวิหารพระสิหิงค์เดิมในวัดพระสิงห์กลางเมืองเชียงใหม่ ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้.

เรื่อง พระพุทธลีลึงค์
ที่มีกล่าวไว้ในหนังสือต่าง ๆ ดังนี้

(ฉบับที่จัดพิมพ์เป็นเล่มโดยเฉพาะ)

๑. ตำนานพระพุทธลีลึงค์
พระโพธิวงศ์ แต่งเป็นภาษาบาลี เรียกว่า ลีลึงคนิทาน
พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) แปล
พิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖
๒. ตำนานพระพุทธลีลึงค์
หลวงวิจิตรวาทการ เรียบเรียง
พิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑
๓. เรื่องพระพุทธลีลึงค์ กับ วิจารณ์ของหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์
พิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗
(ฉบับที่จัดพิมพ์รวมอยู่กับเรื่องอื่น)
๔. ใน ชินกาลมาลีปกรณ์
ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๑๐๐
๕. ใน คำให้การขุนหลวงหาวัด ฉบับหลวง
ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ หน้า ๕๕
๖. ใน เรื่องประติฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป
ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ หน้า ๒๕๒
๗. ใน สารัตนสมเด็จฉบับวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๔๘๐
ใน สารัตนสมเด็จฉบับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๔๘๐
ใน สารัตนสมเด็จฉบับวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๕
ใน สารัตนสมเด็จฉบับวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๕
๘. ใน เรื่องโบราณคดีจากลายพระหัตถ์สมเด็จพระบรมราชาธิราช
ราชานุภาพ กับ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์
ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ หน้า ๖๕

